

אור וחינות

מבית מעיינותיך | גליון 17 | סיון ה'תשע"ט

להבין את
תורת הבעש"ט
ליום ההילולא
בחג השבועות

כיצד
לומדים
בעיון?

ואיך מתרחקים
מחידושים
של שקר?

"א פריילעכע קבלת התורה"

עדות מרתקת מאת הגה"ח ר' יואל כהן שליט"א

מגילת רות של מעלה

הדרכה רוחנית מסיפור המגילה

בפתח הגליון

כָּבִי וְאֶתְּנֶי כֶּה, וְיִסֶּר לְךָ אֶת־הָאֵל

(מתוך פיוט 'אקדמות' לחג השבועות)

בעמדנו ערב חג השבועות, יום מתן תורתנו, שמחים אנו להגיש בזאת את הגליון ה"טו"ב של 'אור וחיות' - אין סוף טוב אלא תורה.

הקשר בין עצרת ל"זמן מתן תורתנו" - מאמר הפתיחה עוסק במהותו של חג השבועות וביאור תוכנו של יום כפי שנתבאר במשנת החסידות לאור שמותיו: "עצרת" כפי שמופיע בתורה, ו"זמן מתן תורתנו" כמופיע בנוסח התפילה בהתאם לתקנת אנשי כנסת הגדולה. בגוף המאמר מתבארים 'שני דינים' בקבלת התורה.

הדרך ללימוד בעיון - מאמר לתלמידי ישיבה ולבני תורה אודות הדרך הישירה ללימוד בעיון, בו מתבאר כיצד לומדים תורה מתוך קבלת עומ"ש, כיצד מכוונים לאמיתתה של תורה ואילו "חידושי תורה" לא נאמרו למשה מסיני ומהם יש להתרחק.

כהמשך לגליונות קודמים, בהם הובא לקט של ביאורי חסידות בענינא דיומא - תפילות הימים הנוראים, מגילת קהלת, מגילת אסתר, הגדה של פסח, מגילת איכה, ועוד - מובא בזאת לקט של ביאורי חסידות על פסוקי מגילת רות שנהגו לקרואה ולעסוק בה בחג השבועות.

כן מופיעה בגליוננו יריעה נרחבת לרגל יומא דהילולא של מורנו הבעש"ט זי"ע, ולצד זאת, לרגל השלמת סדרת "כתר שם טוב המבואר" בהוצאת מעיינותיך, הובאו קטעים נבחרים עם ביאור נפלא ושווה לכל נפש מתוך הכרך החדש.

אנו תקווה כי חוברת זו תביא תועלת למשתוקקים לזכות בכותרה של תורה ולחפצים בקרבת ה' ובעבודתו בטהרה ובבל שלם, עדי יקיום היעוד "כי כולם ידעו אותי" במהרה בימינו אמן.

מערכת "אור וחיות"

לעילוי נשמת הורינו האהובים

הרה"ח ר' שלום דובער בן הרה"ח ר' אברהם לויק ז"ל
רחל בת הרה"ח הרב שמואל נוטיק ז"ל
ר' שלמה זלמן הלוי בן הרב יוסף זרח פרידמן
בלומה בת ר' מנחם מענדל ונגר
נדבת בנו שמואל ורעייתו טליה
וצאצאיהם: מוריה, אפרת, שלומית,
ריעות ושלום שלמה
סליון

לעילוי נשמת

הרה"ח התמים ר' זלמן מרדכי ע"ה
בן הרה"ג הרה"ח ר' אליהו ורביקה ע"ה לויין
נלב"ע ט"ז תשרי ה'תשס"ז
ת.נ.צ.ב.ה

ולעילוי נשמת

ד"ר שפרה נחמה בת ר' מנחם מענדל הלוי
ודבורה ע"ה לויין
נלב"ע י"ז כסלו תשע"ג
ת.נ.צ.ב.ה

תוכן העניינים

3 הקשר בין "עצרת" ל"זמן מתן תורתנו"

בין מתן תורה לקבלת התורה
מאת הגה"ח ר' יעקב ליב אלטיין

11 מגילת רות של מעלה

מבחר פירושים חסידיים
לפסוקי המגילה

18 הדרך הישירה ללימוד בעיון

הדרכה לבני ישיבה
מאת אדמו"ר הרשב"ב נ"ע

23 עיר וקדיש מן שמיא נחית

הבעש"ט - לקט מכתבי
אדמו"רי חב"ד

26 כאשר יהיה האופן בתוך האופן

על מעשה שאירע בחג
השבועות, במלאות שנה
להסתלקות הבעש"ט

28 וכתר שם טוב עולה על גביהן

אמרי קודש של מורנו הבעש"ט
מפורשים ומבוארים

יוצא לאור על ידי ספריית מעיינותיך
ת.ד. 36251 ירושלים

להצטרפות למנוי: 072-2792066
לשליחת תגובות בפקס: 072-2792060
לתגובות ולקבלת הגליון בדוא"ל:
orvechayoot@gmail.com

עריכה: הרב יהודה כהן, הרב ישראל לב,
הרב יצחק קפלן, הרב משה שילת

האם יש קשר בין חג "עצרת" שבתורה

לזמן מתן תורתנו?

לוח השנה שבידנו קבע את חג השבועות ביום נתינת התורה, אך לא תמיד כך היה. האם מדובר בשני מועדים נפרדים? • בין "מתן תורה" ל"קבלת התורה" - מאמר מאלף מאת הגה"ח ר' **יעקב ליב אלטיין**, עורך ראשי של "חסידות מבוארת"

לפי זה כתב רבינו הזקן בשולחנו (סימן תצד):
לפי חשבון קביעות החדשים המסור בידינו, שחודש ניסן הוא מלא לעולם וחודש אייר הוא חסר לעולם, יהיה חג זה בששה בסיון... לפיכך אנו אומרים בשבועות זמן מתן תורתנו, שבו' בסיון ניתנה התורה לישראל. אבל בזמן שהיו מקדשין החדשים על פי הראיה היה אפשר להיות... חג השבועות... בחמשה בסיון, אף שאינו ביום מתן תורה אין בכך כלום, שהכתוב לא תלה חג הזה ביום מתן תורה.

והוסיף:

ששה בסיון שלנו הוא יום נ"א מט"ו בניסן... והתורה ניתנה ביום נ"ב לצאתם ממצרים... שהוא יום נ"א לעומר.

מסדרי התפילה כבר הביעו את הקשר בין חג השבועות למתן תורה כאשר קבעו לומר בתפילת החג "זמן מתן תורתנו", וכן מפורש בגמרא (פסחים סח, ב): "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה הוא".

אך לכאורה הקשר בין חג השבועות למתן תורה אינו ברור כדי צרכו. בגמרא (ראש השנה ו, ב) נאמר "עצרת פעמים בה' [סיון] פעמים בו' פעמים בז'", כי מאחר שקביעת חג השבועות תלויה ביום החמישים לספירת העומר, הרי בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה לא היה יום קבוע בחודש סיון לחג השבועות, אלא הדבר היה תלוי בקביעות החדשים ניסן ואייר, שכשהיו שניהם מלאים חל שבועות ביום חמישי בסיון, וכשהיו שניהם חסרים הוא חל ביום שביעי לחודש.

ספירת העומר לחג השבועות על פי מאמר חז"ל (ראש השנה כא, ב) "חמישים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נמסרו למשה לבד מאחד", שספירת מ"ט ימי הספירה היא כנגד מ"ט שערי בינה, שבכל יום ויום עולים שער אחד במ"ט שערי בינה, ולאחרי גמר ספירת מ"ט יום זכו ישראל למתן תורה שענינו גילוי שער הנו"ן שאין הנבראים יכולים להשיגו בכח עצמם אלא הוא בא בדרך מתנה מלמעלה.

ונמצא שגם חג עצרת, יום חמישים לעומר, אף שאינו בו' סיון, בכל זאת קשור הוא לנתינת התורה לישראל. אבל כיצד עולים הדברים בקנה אחד עם מאמר רז"ל "פעמים בחמשה וכו'", ועם ההלכה הנ"ל שאמירת "זמן מתן תורתנו" נוהגת רק בזמננו, כאשר נקבע שלעולם חג השבועות בששה בסיון, ולא כשחל ביום אחר?

עלינו לומר אפוא שבמתן תורה יש שני גדרים: האחד קשור ליום החמישים ממחרת הפסח (ובא בהמשך למ"ט ימי הספירה), ועל עניין זה שבתורה נקבע חג העצרת, ועניין נוסף שאינו תלוי בספירה (והוא שייך לעצם יום ששה בסיון), ועליו דוקא אנו אומרים "זמן מתן תורתנו".

זאת אומרת, שקדושת חג העצרת וזמן מתן תורתנו הם שני דינים נפרדים בקבלת התורה גופא. קדושת החג נובעת מגדר מיוחד שבקבלת התורה, המחיל קדושת עצרת על היום, והיא באה על ידי מעשה הספירה של בני ישראל; ואילו גדר "זמן מתן תורתנו" אינו קשור עם קדושת היום ואינו יוצר חלות כזו, אלא הוא עובדה, שביום ו' סיון היה מתן תורה.

אך דבר זה עצמו דורש הסבר, שהרי ממה נפשך: אם קדושת החג קשורה לקבלת התורה, הלא ייפלא מדוע אי אפשר לומר שהוא גם "זמן מתן תורתנו" מצד עצם היותו עצרת שהוא ביום החמישים?

הרי, שלא זו בלבד שבזמן שהיו מקדשים על פי הראיה חג השבועות (יום החמישים לעומר) לא היה חל תמיד בששה בסיון, אלא עוד זאת, שבאמת התורה לא ניתנה ביום החמישים לספירה אלא ביום נ"א! וכל האמירה "זמן מתן תורתנו" בחג השבועות אינה אלא לאחר קביעות החדשים על פי חשבון, שאז תמיד חל ששה בסיון ביום החמישים לעומר (ואילו בזמן שעצרת אינו חל ביום ו' סיון, אז אין לומר בתפילה "זמן מתן תורתנו", שכן אין זה היום שבו ניתנה התורה).

לפי זה נמצא לכאורה, שהעובדה שאנו חוגגים את נתינת התורה אינה קשורה לתוכן של חג השבועות (שמצד עצמו אינו שייך למתן תורה), ואין זאת אלא שבזמננו שניהם חלים בפועל באותו יום.

"שני דינים" בקבלת התורה

אך באמת מצינו מפורש בירושלמי (ראש השנה פ"ד סוף ה"ח) שהטעם שלא נאמר חטא בקרבנות דשבועות הוא "מכיון דקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיהם".

הרי שלפי הירושלמי תוכנו של חג השבועות קשור למתן תורה גם במקורו בתורה שבכתב, המדבר על קרבנות החג ובוודאי מכון לחג העצרת כפי שהיה בזמן שקידשו על פי העיבור.

כמו כן ידועים ומפורסמים דברי הזהר, שבני ישראל בצאתם ממצרים הוצרכו לספור שבעה שבועות כדי לטהרם מטומאתם, כספירת שבעה ימים של אשה נדה לטהרה לבעלה, ורק על ידי זה היו יכולים להתחבר עם הקב"ה ולקבל את התורה. הרי לפנינו להדיא שספירת מ"ט יום היא הכנה ליום מתן תורה (ביום החמישים שלאחרי).

נוסף לכך, במקומות רבים מבואר הקשר בין

איך יתכן, ללמוד
את חכמת התורה
ואף להשיג אותה
בשכל האנושי
שלנו? אין זו אלא
מתנת אלקים, וזהו
עניינו של מתן
תורה, שבחסדו
הגדול הקב"ה
הוריד את התורה
לתוך עולם
המושגים שלנו

חכמת הגאון וחכמת התינוק

ביאור דבר זה נעוץ בעיון בסוד עומק עניינה של התורה, שמעלתה מתוארת בספרי סוד וחסידות בשני אופנים: (א) התורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, כלומר, הסברות השכליות וההגיוניות שבתורה - כגון "שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל, ושמעון כך כך, יהיה הפסק ביניהם כך כך" (לשון התניא פרק ה) - הרי תוקף הסברות וההכרעות הללו הוא מפני שכן מתחייב בחכמתו של הקב"ה. (ב) התורה מיוחדת בקודשא בריך הוא, כלשון הזהר "אורייתא וקוב"ה כולא חד" - וזהו עניין אחר, נעלה יותר מהעניין הראשון.

הסברת הדבר - ובהקדמה:

גם כשמדברים על היות התורה חכמתו של הקב"ה, מדובר על חכמה הנעלית באין-ערוך משכלם של נבראים, שהרי "אין חקר לתבונתו", והסברא נותנת שבן אדם (או כל נברא בכלל, גם מהעליונים) לעולם לא יוכל להשיג את חכמתו של הקב"ה.

משל למה הדבר דומה - לתינוק בן יומו המונח בעריסה אצל גאון גדול בתורה. וכי יעלה על הדעת שתינוק זה יוכל להשיג אף טיפה מעומק חכמת הגאון?! וזאת, על אף ששניהם - התינוק והגאון - נבראים מוגבלים, שהרי גם שכלו של הגאון יש לו גבול, וממילא, סוף-סוף יש לשכל הפעוט הזה איזה יחס וערך לגבי הגאון העצום; מה שאין כן חכמתו של הקב"ה, חכמת הבורא, אין לה סוף ממש, כך שחכמת הגאון עם חכמת התינוק - שתיהן שוות ממש ביחס לחכמתו של הקב"ה.

מזה מובן, שחכמתו יתברך (שאין לה סוף ממש) אי-אפשר כלל שתהיה נקלטת במוחו המוגבל של בן אדם, וכדי שנברא יתפוס חכמתו של הקב"ה יש צורך בנס גדול, בבחינת "עייל פילא בקופא דמחטא".

איך יתכן, אם כן, ללמוד את חכמת התורה ואף להשיג אותה בשכל האנושי שלנו?

אין זו אלא מתנת אלקים, וזהו עניינו של מתן תורה, שבחסדו הגדול הקב"ה הוריד את התורה לתוך עולם המושגים שלנו, ובלשון התניא: "צמצם הקב"ה רצונו וחכמתו... בכדי שכל הנשמה... תוכל להשיג בדעתה".

אך יש לזכור תמיד, שגם לאחר 'צמצום' זה, אין פירוש הדבר שהתורה נהפכה להיות במדרגת שכל אנושי, אלא היא נשארה חכמתו של הקב"ה שבעצם מהותה היא למעלה מגדר השכל האנושי, אלא שהקב"ה נותן אפשרות שגם לשכל האנושי תהיה איזושהי תפיסה והשגה בחכמתו הבלתי-מוגבלת. זו אם כן, ה'מתנה' הראשונה שקיבלנו במתן תורה.

"כתר תורה" - הכתר שמעל לראש

אמנם כל זה הוא רק הגדר הראשון שבתורה - היותה חכמתו של הקב"ה, אבל מה שאמרו בזה הקדוש "אורייתא וקוב"ה כולא חד" הוא הרבה למעלה מזה.

פירוש:

ידוע שהקב"ה בכבודו ובעצמו אינו בגדר חכמה. ואין הכוונה בזה לומר שחכמתו יתברך היא למעלה לגמרי מגדר השכל האנושי, אלא שהקב"ה בכבודו ובעצמו אינו בגדר החכמה, שאי-אפשר כלל לתאר את הקב"ה בשם "חכם", כי כשאנו מתארים אדם בשם חכם הרי נותנים בו גדר, שיש בו מעלה זו של חכמה, אבל הקב"ה הוא "אין סוף", היינו שאין שייך לתאר אותו יתברך בשום גדר ומעלה, וכאמור בתיקוני זוהר "לאו מכל אלין מדות איהו כלל" (ובלשון המהר"ל מפראג בהקדמתו לספרו גבורות ה', שהוא יתברך "פשוט בתכלית הפשטיות"). אלא שלהיותו "כל יכול" לא נבצר ממנו שום דבר.

ומה שאמרנו לעיל שחכמתו יתברך היא למעלה באין ערוך מחכמת הנבראים - כבר ביארו בזה הקדמונים שהיינו דווקא כאשר הקב"ה מתגלה באמצעות כח מסוים שנאצל ממנו, וכוחות אלו כינו המקובלים בשם "ספירות", וראשונה להן היא ספירת החכמה (הנקראת "חכמה עילאה"); ועל התלבשות זו בספירת החכמה נאמר שחכמתו יתברך אין לה סוף ו"אין חקר לתבונתו"; אבל את הקב"ה בכבודו ובעצמו לא יתכן כלל להגדיר בשם חכמה.

וכך הוא לשון רבינו הזקן בשער היחוד והאמונה (פרק ט):

הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והחכמה, לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו מפני

חכמתו של הקב"ה הנעלית לגמרי מאתנו; והמתנה הגדולה יותר - שעל ידי שהקב"ה נתן לנו את התורה, "נתן לנו את עצמו כביכול" (תניא פרק מ"ז), וכלשון חז"ל (ויקרא רבה פרשה ל, יג) "אותי אתם לוקחים".

בין מ"ט שערי בינה לשער החמישים

והנה, כאשר מדברים על ההכנה של בני ישראל למתן תורה, מובן שיש הבדל עצום בין שני עניינים אלה.

כאשר הנידון הוא השגת חכמתו של הקב"ה, הרי, אף על פי שאין ערך כלל בין שכל אנושי שבאדם לחכמתו יתברך (כנ"ל בארוכה) וחכמת התורה הגיעה אלינו רק במתנה, מכל מקום, סוף־סוף אנו מדברים על גדר חכמה, והרי אנו תופסים בחכמת התורה על ידי החושים והשכל האנושי שלנו. לכן מובן שיש מקום לעבודה של הכנה על מנת שנהיה ראויים לקבל חכמה נעלית זו.

אבל כשמדובר על התפיסה וההתקשרות בהקב"ה בכבודו ובעצמו (שלמעלה מגדר חכמה לגמרי) - אין לזה שום ערך ושייכות אלינו, שהרי אין שום נקודה ופינה בכוחות האנושיים של האדם שעל ידן יוכל האדם לתפוס ב"אין סוף". ובאיזה "כלי" ניתן אפוא להתכונן לכך?!

להבנת העניין עלינו לבאר תחילה את משמעות הדבר שמ"ט ימי הספירה הם כנגד מ"ט שערי בינה, ויום החמישים, חג השבועות, הוא כנגד שער הנו"ן.

מ"ט שערי בינה הם דרגות בהשגת אלקות שהשכל האנושי יכול לתפוס ולקלוט אותן בכח עצמו, ואילו שער הנו"ן הוא מה שלמעלה מעלה מגדר תפיסת שכל אנושי. וזהו שהתורה שניתנה לנו

עומק המושג, כי אינו בבחינת השגה כלל, והאומר עליו שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידיים מפני עומק המושג, שכל השומע יצחק לו, לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשיה גשמית הנתפסת בידיים. וככה ממש נחשבת לגבי הקב"ה מדרגת השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש.

זאת אומרת, שרוממות הקב"ה מגדר השכל היא עד כדי כך, שהאמירה "אי אפשר להשיג את הבורא" (מפני עומק המושג) אף היא לא תתכן, והאומר כן הוא כאדם האומר שרעיון פלוני הוא עמוק כל כך עד שאי אפשר לי למששו בידיים!

**רוממות הקב"ה
מגדר השכל
היא עד כדי כך,
שהאמירה "אי
אפשר להשיג את
הבורא מפני עומק
המושג" אף היא
לא תיתכן, והאומר
כן הוא כאדם
האומר שרעיון
פלוני הוא עמוק כל
כך עד שאי אפשר
למששו בידיים!**

ועל זה אמרו בזהר "אורייתא וקוב"ה כולא חד", פירוש, שהתורה איננה רק "חכמת" הקב"ה (שהוא יתברך בעצמו מרומם לגמרי מגדר חכמה זו), אלא היא מהווה כביכול לבוש להקב"ה בכבודו ובעצמו, שהלביש את מהותו ועצמותו יתברך (שלמעלה מגדר חכמה) בתורתו, כלשון הגמרא במסכת שבת (קה, א) "אנא נפשי כתבית יהבית". ולפיכך, על ידי שהאדם תופס בתורה הרי הוא תופס בהקב"ה בכבודו ובעצמו, כמשל המלך שנותן רשות לאהובו לחבקו, שהאדם מחבק את המלך דרך לבושו.

זהו אפוא העניין השני (והנעלה יותר) שבמעלת

התורה, ובכמה מקומות מבואר שזהו פירוש לשון חז"ל "כתר תורה", שכשם שהכתר הגשמי מקומו על גבי הראש, היינו שהוא למעלה מן המוח ומקיף אותו, כך "כתר תורה" הוא למעלה לגמרי מגדר חכמה.

מעתה מובן אפוא שבהר סיני אכן ניתנו לנו שתי מתנות: ראשית, היכולת להבין ולתפוס בשכלנו את

שכרו, שבעל הבית חייב לשלם לו את השכר המגיע לו עבור עבודתו ויגיעתו (ויכול לתבוע אותו).

(ב) למעלה מזה היא מתנה שבאה בסיבת נחת הרוח שמקבל המתנה גרם לנותן, אך למרות זאת היא נקראת בשם "מתנה", כי אין נתינה זו בגדר תשלום על נחת הרוח, והא ראייה - אין המקבל יכול לתבוע מהנותן שיתן לו מתנה בגלל נחת הרוח שגרם לו, והנתינה תלויה בנדבת רוחו של הנותן. אך סוף־סוף, מה עורר את נדבת לבו של הנותן לתת את המתנה - נחת הרוח שמקבל המתנה גרם לו.

(ג) למעלה משני אלה הוא אדם שנותן צדקה לעני רק מצד רחמיו המרובים, וכגון מלך רם ונישא הרואה עני מדוכא ושפל שאינו תופס מקום אצלו כלל, ואינו בגדר שמעשיו (הטובים או הרעים) יעשו עליו איזה רושם, וכאילו שאין איש זה קיים כלל בעולמו וחיייו של המלך; וכאשר המלך יתעורר ברחמים להיטיב עמו, הרי זה חסד חנם ממש.

והנמשל מכל זה למעלה:

ישנו מה שאנו יכולים להמשיך בכח עצמנו על ידי מעשינו ועבודתנו, והם מ"ט השערים שאנו סופרים במ"ט ימי הספירה.

למעלה מזה ישנו מה שבא בדרך מתנה מלמעלה, אך אימתי באה המתנה - רק לאחר שאנו עשינו ככל יכלתנו, ובכך גרמנו נחת רוח למעלה, וממילא נתן לנו הקב"ה מתנה שלמעלה מכפי ערכנו. זהו עניין שער הנו"ן, שמצד אחד הוא למעלה מגדר נבראים ובא רק בדרך מתנה מלמעלה, אך אימתי הוא נמשך - רק לאחר שגמרנו עבודתנו בספירת מ"ט יום (המשכת מ"ט שערים).

ובזה יובן עוד דיוק בלשון הכתובים במצות ספירה, שהכתוב אומר "תספרו חמישים יום". לכאורה, מאחר שאנו סופרים רק מ"ט יום, אם

במתנה שייכת ליום החמישים, שער הנו"ן, כי התורה היא חכמתו של הקב"ה ממש, כנ"ל בארוכה, שמצד עצמה אינה בגדר תפיסת השכל האנושי.

זהו גם הטעם לכך שאין סופרים את היום החמישים - שהרי לכאורה, כיוון שכל עניין הספירה בא לקבוע את חג השבועות שהוא ביום החמישים לעומר, בוודאי היה ראוי למנות את יום החמישים שהוא תכלית ומטרת הספירה! אלא התוכן הפנימי של הדברים הוא, שמעשה הספירה של האדם מורה על השגה ושלמות רוחנית שאנו יכולים להביא ולהמשיך אלינו על ידי עבודה ("ספירה") שלנו, ואילו שער הנו"ן הוא למעלה מן הנבראים ואינו מתגלה אלא בדרך מתנה מלמעלה.

מתנה ללא "נחת רוח"

והנה, לאמתו של דבר, גם העניינים הבאים מלמעלה בדרך מתנה מתחלקים לשני סוגים.

יש דבר שבא בדרך מתנה, אך מכל מקום יש לו איזה ערך ושייכות לעבודתו של מקבל המתנה, וכמאמר רז"ל (מגילה כו, ב) "אי לא דעביד ליה נייחא לנפשיה לא יהיב ליה מתנתא", והיינו שנתנית המתנה היא בגלל נחת רוח שמקבל המתנה גרם לנותן המתנה. אך ישנו סוג נוסף של מתנה, שהיא למעלה לגמרי מגדר עבודה ובאה כל כולה אך ורק מצד נדיבותו של הנותן.

ונמצא, שיש כאן שלוש דרגות (בלשון הזהר: שלושה מיני

"אתערותא דלעילא"): (א) מה שאנו יכולים להמשיך על ידי עבודתנו בכח עצמנו. (ב) הבא בדרך מתנה מלמעלה, אבל מכל מקום יש לו איזושהי שייכות לעבודתנו. (ג) נתינה שאינה תלויה כלל בעבודתנו.

משל לשלושה אופנים אלה:

(א) פועל שגמר את עבודתו בשלימות ובא על

**מובן אפוא שבהר
סיני אכן ניתנו
לנו שתי מתנות:
ראשית, היכולת
להבין ולתפוס
בשכלנו את חכמתו
של הקב"ה הנעלית
לגמרי מאתנו;
והמתנה הגדולה
יותר - שעל ידי
שהקב"ה נתן לנו
את התורה, "נתן
לנו את עצמו
כביכול"**

ובא בדרך מתנה גמורה מלמעלה, כי הרי בדרגה כזאת לא תתכן הכנה כלל, מאחר שאי אפשר לנו להכין את עצמנו כלל למתנה זו, וזוהי (בלשון המופיעה במאמרי חסידות) "אתערותא דלעילא שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל". כלומר, יכלתו של נברא להתקשר עם "אין סוף ב"ה" ממש אינה מצד איזו מעלה שיש באדם, ודבר זה ניתן לבני ישראל במתנת חינו ממש. ועל זה נאמר "זמן מתן תורתנו" - תורה שניתנה רק מצד נתינת הקב"ה בעצמו, מבלי שאדם "קיבל" אותה על ידי הכנתו.

ומעתה יובן כיצד קדושת חג השבועות (יום חמישים לעומר) קשורה למתן תורה, אף על פי שיום מתן תורה הוא ששה בסיון (והיה יום נ"ב ליציאת מצרים, שהוא יום נ"א לעומר) - כי הן הן שתי המתנות שניתנו לנו.

המתנה של חכמת התורה, מה שאדם מישראל יכול להשיג חכמתו של הקב"ה, שייכת ליום חמישים לעומר, כי מתנה זו באה על ידי ההכנה של בני ישראל בספירת מ"ט יום ובהשגת מ"ט שערי בינה, שעל ידם זכו לגילויי שער החמישים. וזה מבואר היטב בלשון הירושלמי "מכיון דקיבלתם עליכם עול תורה".

ברם, עיקר החידוש של מתן תורה ועיקר גדר "מתנה" שבתורה אינם נתינת חכמת התורה לישראל, שיש בה צד הכנה להאדם, אלא מה שהקב"ה נתן לנו את עצמו כביכול - שמתנה זו אינה שייכת כלל לעבודת הספירה, ואין המתנה קשורה ליצירת קדושת החג התלויה בעבודת האדם. ועל זה דוקא אפשר לומר "זמן מתן תורתנו". ומטעם זה אמירה זו אפשרית רק בששה בסיון, שהוא הוא היום שבו קיבלנו מתנה מופלאה זו - היכולת "לחבק" את המלך בכבודו ובעצמו על ידי הלימוד והעיון בתורתו הקדושה, שבאמצעותה "אותי אתם לוקחים".

כן מדוע נאמר "תספרו חמישים יום"? אלא שאף שאין בכוחנו להמשיך את שער הנו"ן, מכל מקום, כיוון שאין שער הנו"ן נמשך אלא לאחר ספירתנו מ"ט יום, נמצא שגם גילוי שער הנו"ן תלוי בעבודתנו.

אך למעלה מכל זה הוא "אין סוף ב"ה" ממש, שהוא מובדל לגמרי מגדר הנבראים, והתגלותו לנבראים אינה אלא מתנה גמורה מלמעלה, מבלי שאנו נוכל להמשיכו על ידי עבודתנו.

"אתערותא דלעילא שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל"

והנה, בכללות, הם הם שני הגדרים שבתורה - השגת חכמת התורה (חכמתו יתברך) וגילוי אין סוף ב"ה שבתורה.

השגת חכמת התורה, אף על פי שהיא באין-ערוך לשכל האנושי ובאה בדרך מתנה מלמעלה, מכל מקום סוף-סוף החכמה נתפסת בחושים שלנו ויש לחכמתנו ועבודתנו איזה ערך אליה.

וזה היה עניין הכנת בני ישראל למתן תורה על ידי ספירת העומר, שמ"ט ימי הספירה הם כנגד מ"ט שערי בינה, זאת אומרת, שבמשך ימים אלה עלו בני ישראל מחיל אל חיל בהשגת אלקות עד שהגיעו לשלימות ההשגה האפשרית מצד גדרי הנבראים.

ולאחרי שהשיגו שלימות זו, ניתן להם במתנה השער החמישים, שזוהו עניין גילוי חכמתו יתברך שלמעלה מגדר הנבראים. אבל אין זו מתנה גמורה, שהרי יש בה כעין קבלת שכר על הכנתם.

אך עיקר המתנה שבמתן תורה הוא נתינת "כתר תורה" - גילוי האין-סוף שבתורה - שהוא למעלה לגמרי מגדר הנבראים,

**יכלתו של נברא
להתקשר עם "אין
סוף ב"ה" ממש
אינה מצד איזו
מעלה שיש באדם,
ודבר זה ניתן לבני
ישראל במתנת
חינם ממש. ועל
זה נאמר "זמן מתן
תורתנו" - תורה
שניתנה רק מצד
נתינת הקב"ה
בעצמו**

"א פריילעכע קבלת התורה"

חמישים יום והקרבתם... וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש", אם כן, קביעות היום טוב של שבועות של יהודי שעבר את קו התאריך תהיה יום אחד לפני (או אחרי) חג השבועות של שאר אנשי המקום בו הוא נמצא.

הרבי לא דיבר אז על העניין הלכה למעשה, אבל היה ניכר שלזה נוטה דעתו.

לפי שיטה זו, אותו יהודי שהגיע מיפן לארצות הברית, חג השבועות שלו אינו ביום ראשון אלא באותה שבת, ה' בסיוון.

השעה הייתה מאוחרת, וכבר לא היה ניתן לשאול בעצת רב מורה-הוראה.

הסברתי את הדברים לאורח, ואמרתי לו שלפי דעתי עליו לחזור ולהתפלל תפילת שבת ויום טוב, וכן לעשות קידוש פעם נוספת ולהזכיר בו גם את קדושת המועד. אבל כיוון ששיטת הרבי לא הייתה ברורה די הצורך באותן שנים אמרתי לו שכדאי להשתדל לשמוע מפורשות מהרבי את דעתו בעניין. הצעתי לו, שלמחרת, ביום השבת, יחכה עד סיום המניין של הרבי, אז הרבי עובר בין האנשים בצאתו מבית הכנסת ואומר לסובבים "גוט שבת", ובהזדמנות זו יאמר לרבי שתי מילים: "הגעתי מיפן".

הוא עשה כעצתי, ולמחרת בסיום התפילה עמד בצד השביל בו עובר הרבי, וכיוון שרציתי לראות כיצד הרבי יגיב לדברים, עמדתי גם אני לידו. הרבי עבר כהרגלו וברך את הנוכחים "גוט שבת", ואותו יהודי אמר לרבי "הגעתי מיפן". מיד, ללא כל שהיות,

בהמשך לתוכן המאמר, בו מתבאר ההבדל בין "מתן תורה" שניתן מאת ה' ללא קשר להכנת האדם ובין "קבלת התורה" על ידי האדם - מובאת כאן עדותו המיוחדת של הגאון החסיד רבי יואל כהן שליט"א - מעשה שהיה בחג השבועות לפני נ"ח שנה:

יפור זה אירע בשנת תשכ"א, אז חל חג השבועות ביום ראשון בשבוע, ובחור"ל - גם ביום שני. בשבת שלפני החג, ה' בסיוון, התאכסן אצלי יהודי מארץ ישראל. בסעודת ליל שבת, תוך כדי שאנו מדברים, הוא סיפר כבדרך אגב שהוא הגיע לכאן מיפן.

כששמעתי את הדברים הבנתי שבמהלך ספירת העומר הוא חצה את קו התאריך.

הסבתי את תשומת לבו לכך שמתעוררת לגביו שאלה הלכתית גדולה בנוגע לקביעת היום טוב של חג השבועות. בהתוועדות חג השבועות של אחת השנים הקודמות, הרבי זי"ע דיבר על

כך שכיוון שספירת העומר היא חיוב על כל אחד ואחד בפרט, הרי שלכל אחד ישנה הספירה הפרטית שלו. לפי זה מסתבר להניח שיהודי שעובר את קו התאריך באמצע הספירה, עליו להמשיך לספור לפי ספירתו הוא, אף שכל בני המקום בו הוא נמצא אוחזים בספירתם יום אחד אחורה או קדימה. ומכיוון שהקביעות של חג השבועות אינה קשורה לימי החודש אלא אך ורק ליום החמישיים לספירת העומר (בשונה מהחגים האחרים, שתלויים אך ורק בתאריך הלוח היהודי), וכלשון הכתוב: "תספרו

חזר הרבי ואמר לו: "גוט שבת, גוט יום-טוב". הרבי המשיך צעד אחד קדימה, אך מיד נעצר, הסב את פניו לאחור ואמר לו: "א פריילעכע קבלת התורה" [קבלת התורה בשמחה].

אותו יהודי לא הבין כל-כך מה שקרה, אז הסברתי לו שיש לו פסק-דין ברור שעליו לחוג ביום זה את חג השבועות.

כשלעצמי, התפלאתי מאוד על כך שהרבי הוסיף ובירך אותו בברכת "א פריילעכע קבלת התורה": אמנם קביעת היום-טוב של שבועות היא ביום החמישים לספירה הפרטית, אבל יחד עם זאת פסק אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך שאת המילים "זמן מתן תורתנו" שאומרים בנוסח התפילה ניתן לומר רק ביום ו' בסיוון, תאריך נתינת התורה, ולא כשחג השבועות חל בתאריך אחר (כפי שאירע לפעמים בזמן שהיו מקדשים את החודש עלי-פי הראייה), ונמצא שחג השבועות, יום החמישים, אינו קשור לכאורה לזמן נתינת התורה, דבר שאירע בתאריך ו' בסיוון. ואם כן, יהודי זה שעבר את קו התאריך ויום החמישים שלו הוא בה' בסיוון אין שייך אצלו עניין קבלת התורה בחג השבועות שלו, ומדוע אמר לו הרבי "א פריילעכע קבלת התורה".

בלילה, לאחר תפילת ערבית, מסרו לי מהמזכירות שהרבי קורא לי. נכנסתי מיד לרבי והרבי שאל אותי האם היהודי הוא מתאכסן אצלי. השבתי לרבי בחיוב והרבי אמר שצריך להדריך אותו כיצד לנהוג, והחל לפרט מה עלי לומר לו: עליו להתפלל ערבית של חול [כיוון שהיה בן ארץ ישראל ונוהג יום אחד יום טוב, שכבר היה אצלו בשבת כנ"ל], להבדיל כמו במוצאי שבת רגילה, אלא שכיוון שהוא מתארח אצלנו ואנו חוגגים הלילה את היום-טוב, אזי בשעת ברכת "בורא מאורי האש" בהבדלה לא יקרב את הידיים לאש. למחרת בבוקר, ביום ראשון, עליו להניח תפילין. שאלתי את הרבי אם עליו להניח בברכה, והרבי ענה בבת-שחוק: "אצלי מונח שעלי-פי דין צריך להניח תפילין. ואם עלי-פי דין צריך להניח, זאת אומרת שהקב"ה ציווה אותו על כך ועליו לומר 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו'..."

לאחר כל זאת, שאלתי את הרבי האם היה צריך לומר בתפילות השבת את הנוסח "זמן מתן תורתנו", והרבי הגיב: "הרי יש פסק-דין בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן!".

כלומר, הרבי אישר שאת נוסח "זמן מתן תורתנו" הוא לא היה צריך לומר ביום-טוב שלו. דבר זה רק חיזק אצלי את הפלא מדוע הרבי הוסיף ואיחל לו "א פריילעכע קבלת התורה", הרי יום ה' בסיוון אינו זמן מתן תורה.

כרגיל בימים-טובים, ביום השני של החג לקראת סופו, נטל הרבי את ידיו לסעודה וערך התוועדות. באחת השיחות החל הרבי לדבר על כך שבתוכן הרוחני של מתן תורה ישנם שני עניינים: ישנה התגלות התורה שקשורה עם התאריך ו' בסיוון, וישנה התגלות התורה שבאה לאחר ההכנה של מ"ט הימים של ספירת העומר.

הדברים מבוססים על המבואר במאמרי חסידות רבים, שמ"ט ימי העבודה של ספירת העומר "ממשיכים" גילוי אלוקי שבערך עבודתו של האדם, ואחר כך ביום החמישים מתגלה מלמעלה שער החמישים שלמעלה לגמרי מערכם של הנבראים - בחינת התורה שניתנה מסיני מהקב"ה בעצמו. אלא שבשיחה זו חידש הרבי שבתורה שלמעלה מערך הנבראים שניתנה בסיני, בה עצמה יש שתי דרגות: יש עניין שאינו קשור כלל לעבודת האדם והוא קבוע ועומד לכל ישראל כאחד בלי שום הבדלי דרגות בהכנה לקבלת התורה. עניין זה קשור לתאריך ו' סיוון, ועליו אנו אומרים בתפילה "זמן מתן תורתנו"; ויש עניין בתורה שעל אף היותו למעלה מערך הנבראים, בכל זאת יש לו שייכות כלשהי לעבודתם ולכן התגלותו היא בסיום עבודת ההכנה אליו. עניין זה מתגלה ביום החמישים לספירתו הפרטית של כל יהודי, אז הוא מסיים את עבודת ההכנה לקבלת התורה.

כשמעתי שיחה זו קיבלתי תשובה לשאלתי, מדוע הרבי איחל לו "א פריילעכע קבלת התורה". התבהר לי מדוע בכלל הזכיר הרבי את קבלת התורה ומדוע חילק זאת לשני עניינים: בתחילה אמר הרבי "גוט שבת, גוט יום-טוב" ולא הזכיר כלל את מתן תורה. זאת כיוון שיום ה' בסיוון אינו יום מתן-תורה והדין הוא, הלכה למעשה, שאין אומרים בו "זמן מתן תורתנו"; רק אחר כך, כדבר בפני עצמו (ומפליא הדבר, שהיה זה לאחר שהרבי המשיך והלך פסיעה אחת) חזר ואמר "א פריילעכע קבלת התורה". זהו עניין נוסף שקיים רק ברוחניות העניינים, ולכן הוא נאמר כהוספה וכדבר חידוש.

מגילת רות של מעלה

רות ובוועז, נעמי וערפה, מואב ובית לחם – האישים והמקומות
שבמגילת רות, יחד עם סיפור המעשה כולו, הופכים בכתבי
החסידות למושגים בעלי משמעות רוחנית ולהדרכות בעבודת
האדם לקונו • מנחם ביאורים מתוך כלל ספרי החסידות
למגילת רות הנקראת בתחילת השבועות

הרע הצופה להחטיאו, אחר כך צערו כפול ומכופל,
וזהו ויהי יגיד צער בימי שפוט השופטים, שגם
שניהם היצר טוב והיצר הרע שופטים, צערו גדול.

(אור המאיר מגילת רות)

"השופטים" – היצר הטוב והיצר הרע

וַיְהִי בַיָּמִי שִׁפּוֹט הַשְּׁפָטִים (א, א)

וַיְהִי, אין ויהי אלא לשון צער (מגילה י, א), בַּיָּמִי
שִׁפּוֹט הַשְּׁפָטִים, צדיקים יצר טוב שופטן רשעים
יצר הרע שופטן, בינונים זה וזה שופטן (ברכות סא,
ב); וכיון שאינו מנצח את היצר הרע, ואדרבה הוא
מנוצח אליו לשלוט עליו ונלכד במצודתו, ובודאי
אין לך צער גדול מזה, כי הרשעים גמורים גם כן
מלאים חרטות, אמנם אין לבם דואג בקרבם כמו
הבינונים, שלפעמים שופטם היצר טוב וטועמים
טעם עבודה, ואחר כך כשמנוצחים מהשופט היצר

"בית לחם" – תפילה עבור לחם וגשמיות

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה
לְגֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב (א, א)

הכוונה, להיות שאינו תמים במעשיו לעבוד
עבודתו רק לצורך גבוה ולא לצורך עצמו, אם כן

בן ישי כו", היינו שיצטרפו כל השירות ותשבחות לשירי דוד המלך.

ולזה קודם תהלים אנו אומרים "כאלו אמרם דוד המלך ע"ה", כי האמת כן הוא, שאנו בשירות ותשבחות אנו מעוררים את דוד המלך ע"ה בגן עדן לומר שירות ותשבחות לפני הקב"ה.

ולזה אנו אומרים במוסף דר"ח "ובשירי דוד עבדך הנשמעים בעירך" לשון הווה, הם נשמעים עדיין במקדש שלמעלה, ולזה מדייק "בעירך".

(תפארת שלמה פרשת ויקהל)

קציר שעורים - עבודת התשובה

וּתְשֹׁב נַעֲמִי וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כְּלָתָה עִמָּה
הַשָּׁבָה מִשְׁדֵּי מוֹאֵב וְהִמָּה בָּאוּ בֵּית
לֶחֶם בְּתַחֲלֵת קִצִּיר שְׁעָרִים (א, כב)

ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב - זו היא ששבה משדי מואב.

והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים - א"ר שמואל בר נחמן: כל מקום שנאמר קציר שעורים, בקציר העומר הכתוב מדבר. קציר חטים, בשתי הלחם הכתוב מדבר. קציר סתם, משמש לכאן ולכאן. (מדרש רבה על הפסוק)

זה המדרש סתום, שאמר "השבה משדה מואב - זו ששבה משדה מואב", מאי מחדש לנו המדרש, הלא הפסוק עצמו מפורש כן, ששניהם שבו משדה מואב, כמו שכתוב ותשב נעמי ורות וגו'.

גם זאת אינו מובן, מה שאמר רבי שמואל ב"ר נחמן שלכאורה מה משמיענו בזה.

ונראה לרמז בזה, דהנה ענין קצירת העומר הוא כשיצאו ישראל ממצרים יצאו מתחת יד יצר הרע והלכו אחר עצת היצר טוב, אך במה היה אז כוחם להטות אליו יתברך, שעדיין לא היה להם תורה ומצוות. אלא על ידי שהקב"ה חפץ לגואלם, היה מגלה להם בלי אתערותא דלתתא מוח החכמה בליל ראשון של פסח, ואז מקטנם ועד גדלם ידעו מאלהותו יתברך שמו, שהוא רב ושלטי עיקרא ושרשא דכל עלמין.

אך זאת היה כמו נהמא דכסופא, מחמת שבאו

משים כוונתו ומגמתו בתורה ותפילה כשמוציא דיבור לפני האלקים רק לשאול אוכל לנפשו, וכל יראתו ואהבתו תולה בדבר, בהשפעת עושר ויתר פרטי צרכיותיו הגשמיים; כשטוב לו אזי אהבתו שלימה, וגם יראה נגע בלבו פן ואולי יחזור עליו הגלגל... כיון שתולה בדבר בטל דבר בטלה האהבה והיראה. מה שאין כן עיקר היראה והאהבה בגין דאיהו יתברך עיקרא ושרשא דכל עלמין, יראת ה' טהורה ועומדת לעד ואינה בטלה עולמית.

ומעתה בין תבין אשר לפניך, להיות שעדיין יש שופטים בארץ היצר טוב עם היצר הרע, נמצא יראתו ואהבתו אינה טהורה ואינה עומדת לעד, כי אם וַיֵּלֶךְ אִישׁ, ונפרד מדבקות הקב"ה.

ומה הגורמת ככה? אומר הכתוב בסיבת בֵּית לָחֶם, צרופי אותיות נקראים בתים כנודע מספר יצירה (פ"ד מט"ז), וכל עצמו של איש לבנות בית בתורה ותפלה בעבור הלחם ומזון הגשמי, ואינו משים מגמתו לשאול עבור צורך גבוה, כי אם עבודתו תולה בדבר, ובטל דבר בטלה העבודה, ולכן וילך איש ונפרד לפעמים מדביקות הבורא, ואפילו האהבה ויראה שהיה בו בטלה ממנו. לאפוקי ["הוֹדָה" -] מי שקונה לעצמו שם יהודי, כל מגמתו ויראתו רק בְּשֵׁדֵי מוֹאֵב, הוא יראת הרוממות שנמשך מחכמה עילאה, הכנוי בשם אבא עלאה (זוה"ק ח"ג פב, א), ויראה כזו טהורה ועומדת לעד ולעולמי עולמים אמן.

(אור המאיר מגילת רות)

"רות" - שירות ותשבחות לה'

וְשֵׁם הַשְּׁנִיט רֹוּת (א, ד)

למה נקרא שמה רות, שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות. (בבא בתרא יד, ב)

דוד המלך עליו השלום היה הראש לשירות ותשבחות כמ"ש בש"ס למה נקרא שמה רות כו' שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות.

ולזה, כל השירות ותשבחות הנאמרים מדוד המע"ה עד העולם נקראים על שמו, וכמ"ש קודם פסוקי דזמרה "ובשירי דוד עבדך" וכו', וכן בשבת בסוף פסוקי דזמרה "ובמקהלות רבבות עמך וכו' להלל ולקלס על כל דברי שירות ותשבחות דוד

לה"א עילאה שבשם הוי"ה ברוך הוא).

והמה באו בית לחם בתחילת קציר שערים, אמר רבי שמואל ב"ר נחמן כל מקום שנאמר קציר שעורים בקצירת העומר הכתוב מדבר, רצה לומר שקציר עומר רומז לתשובה כנ"ל, ובזה מפרש רבי שמואל ב"ר נחמן והמה באו בית לחם בתחילת קציר שעורים היינו שנעמי ורות שהם נשמה ורוח הם באים על ידי תשובה, על ידי שמתקן נפשו כראוי זוכה לרוח, שעל ידי קצירת העומר שטהרו עצמן בימי הספירה באו לקציר חטים דהיינו למתן תורה, וכל מקום שנאמר קציר חטים בשתי לחם הכתוב מדבר היינו שתי תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה, דהיינו שאחר כך זוכה לנשמה ומשיג השגות התורה.

(מאור ושמש רמזי מגילת רות)

"ותישק ערפה לחמותה" - שאיבת הטוב מהסטרא אחרא

ותישק להן... ותישק ערפה לחמותה

וְרוּת דְּבָקָה בָּהּ (א, ט-יד)

יבואו בני הנשוקה זה גלית הפלשתי שהיה בן ערפה שנאמר בה ותישק ערפה לחמותה, ויפלו ביד בני הדבוקה זה דוד בן רות שנאמר בה ורות דבקה בה. (סוטה מב, ב)

שמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר [בעל אבני נזר] זצלה"ה, כי בתחילה נאמר ותישק להן נעמי לרות וערפה, ואח"כ אחרי דברי נעמי נאמר ותישק ערפה לחמותה ורות דבקה בה.

והיינו, כי נשיקה היא התדבקות רוחא ברוחא, ובנשיקין של נעמי להן נתנה בהן מרוחה הקדושה שתקשקש בהן, ואם הן בפנימיותן טובות, יתאחדו רוח ברוח עד שיבואו לידי גרות באמת; ואם רצונן להתגייר הוא רק משפה ולחוץ, לא יתאחדו הרוחות, ורק מעט הקדושה שעדיין נשארה בהן מבעליהן תמשך מהן ותתדבק ברוחה הקדושה.

וזהו ותישק ערפה לחמותה, היינו שהשיבה את האי רוחא שנתנה בה נעמי מקודם, ונתדבק בנעמי, וממילא מעט הטוב שהיה בה מבעלה, נמשך אחר נעמי, ונשארה ריק מכל דבר של קדושה. אבל רות, שפנימיותה היתה טובה, דְּבָקָה בָּהּ. ובאשר הסטרא

להשגה זו בלתי התעוררות, ומאן דאכיל דלאו דייליה וכו' (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג), לכן נלקח מהם השגה זו תכף כדי שיעבדו עבודת הקודש וימאסו ברע ויבחרו בטוב, כנאמר ובחרת בחיים, ולשון בחירה אין שייך אלא בשני דברים הנראים שניהם כאחד טובים, לזה צריך בינה להבחין בין הטוב ובין הרע, למשל שיש אבנים שנראים לכאורה שהן אבנים טובים ובאמת אינם שוים כלום, ומי שאינו מבין עליהם ולוקח אותן לעצמו הוא משחית עצמו מאד ויוכל לבוא ח"ו לידי עניות. לכן צריך האדם להתבונן מאד לידע בין טוב לרע, כי גם חמדת עולם הזה נראים לטוב.

והעיקר צריך האדם לתקן מדותיו בתחילה, דהיינו אהבה יראה התפארות נצחון הודיה, דהיינו שלא לאהוב אלא ה' יתברך ותורתו ועבדיו בלבד, ויתגבר על יצרו ולירא מפניו יתברך שמו יראת הרוממות, ולא יפאר אלא ה' יתברך ותורתו וצדיקי הדור, ולנצח היצר הרע, ולהודות על האמת וישבר תאוות, ואחר כך בא לגדלות השכל להשיג אלהותו יתברך שמו.

וזהו ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם (תהילים קיא, י), רצה לומר לכשיהיה יראת ה' בקרבו ויתקן מדותיו ואחר כך בא לגדלות השכל, אבל אם החכמה קודמת ליראת חטא אין חכמתו מתקיימת. לכן לא נתקיימה בהם מוח החכמה שנתגלה להם אז כליל ראשון של פסח, מחמת שהיה חכמתם קודם ליראת חטא, שעדיין לא תיקנו מדותם.

ובאו לספירה שיתקן כל אחד מדותיו בימי הספירה על ידי תשובה, ושיגו השגות התורה במתן תורה. וזאת היא כוונת הספירה, שיתקנו מדותיהם על ידי תשובה. והקרבת העומר הוא גם כן רומז לתשובה, כי מתחילין למנות הספירה לטהר נפשם בימי העומר, כמובן לידועים. ועל ידי זה המתקין כל הגבורות בשרשן, ונתגלה במתן תורה מוח החכמה, והשיגו השגות אלהות והשגות התורה. ולחם רומז לתורה, כנאמר (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי. ושתי לחם היינו שתי תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

ועתה נבוא לביאור וְתִשָּׁב נְעָמִי וְרוּת הַמֹּאֲבִיָּה כְּלָתָהּ עִמָּה הַשָּׁבָה מִשְׂדֵּי מוֹאָב, ואמר המדרש זו ששבה משדה וכו' רצה לומר שנעמי לבד רומז לתשובה (כדאיתא בספרים הקדושים שנעמי מרמז לנועם עליון, עולם התשובה, מדת בינה המרומז

פירש מו"ז [החידושי הרי"ם] ז"ל, אם היה יודע שכל כך מעשיו מגיעין עד הקב"ה ממש, כענין שכתבו (אבות פרק ב משנה א) כל מעשיך בספר נכתבין, וחם ושלוש שהיה עושה כן מפני הכבוד שיעיד עליו הכתוב, רק אילו היה יודע שהדבר נוגע כל כך כו'. עכ"ד.

והיינו נמי שכל מעשיהם נעשה מהם תורה ותיקון ולימוד לכל הדורות.

וזהו טעם קריאת מגילת רות בשבועות, להודיע כח השתופות שיש לבני ישראל בתורת ה'.

(שפת אמת שבועות תרמ"ד. וארא תרל"א)

ש"מלותייך" - לבושי שבת המלכה

וְרַחֲצֵת וְסָכָת וְשִׁמְתָּ שְׂמֹלֶתְךָ (ג, ג)

א"ר אלעזר אלו בגדים של שבת. (שבת קיג, א)

דייקא משמלתיה, שהבגדים אין להם שייכות לעצם האדם שיהיה נקרא שמלותיך, דמשמע שמייוחדים אליה ושהם שלה ביחוד. ומה יחוד יש לבגדים עם אדם, ומחר יוכל ללבושם אחר והוא ילבש בגדים אחרים. אבל בגדי שבת שהיא מה שלובש לכבוד הקדושה דשבת שבקרבו, ודאי יש להם שייכות להאדם הלובש ביחוד, וכפי קדושת השבת הקבועה בו, דודאי גם כן אין דומה בכל אדם. וכמו בעולם הבא דלכל אחד יש עולם בפני עצמו ומדור לפי כבודו, כן בשבת שמעין עולם הבא הקדושה שנקבע בלב בני ישראל הוא בכל אחד בפני עצמו כפי הראוי לשורש נשמתו, ועל כן אותם בגדים נקראים שמלותיך שמייוחדים לו.

וביחוד נאמר זה בפירוש בכתוב גבי רות שנקראת אמה של מלכות כמו שאמרו ז"ל (בבא בתרא צא, ב) על פסוק (מלכים"א ב, יט) אם המלך גבי שלמה המלך ע"ה, כי היא היתה השורש למדת מלכות, ועל כן יצאה ממנה מלכות בית דוד... ועל כן בא אצלה התגלות הזה של חילוף בגדים בשבת והתייחדם אל האדם ונקרא אצלה שמלותיך ביחוד, כי הם מיוחדים לה ביחוד, שהיא ממדת המלכות שהיא קדושת השבת.

(פרי צדיק קדושת השבת מאמר ה)

אחרא כל חיותה היא ממעט הקדושה שהאירה בה, וזהו בן הנשוקה שנפרדו ממנה כל חלקי הטוב, על כן נפל לפניו בן הדבוקה. ודפח"ח.

(שם משמואל פ' וישלח)

"ויאמר לקוצרים ה' עמכם" - הכה לעבודת ה' בא מהקב"ה

וְהָיָה כִּעֲזוֹ בֵּא מִבֵּית לַחֶם וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים
ה' עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרְכֶךָ ה' (ב, ד)

כְּעֹז נקרא הצדיק, על שם שמעיו ומתגבר את עצמו על היצר הרע.

היינו שהצדיק בֵּא מִבֵּית לַחֶם, היינו מעולם העליון, על שם לחמה של תורה, ורואה שכל מה שעושים בעולם הזה עדיין לא נגעו אף כחוט השערה בדרך עבודה.

וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים, היינו לתלמידי חכמים המקצרים בעניני עולם הזה, ועל דרך שארז"ל (נדרים מט, ב) קצירי ומריעי שקאי על תלמידי חכמים שהם תשושי כח - ה' עִמָּכֶם, היינו שכח זה אינו מכם, רק השי"ת עוזר לכם שתגיעו לזה (וכמארז"ל (קידושין ל, ב) אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו), אבל אתם בעצמכם עדיין לא הגעתם למדרגה זו.

וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרְכֶךָ ה' על שהארת עינינו ונפחת בנו רשפי התעוררות לעבודתו ית' והודעתנו שאנחנו עדיין עומדים מבחוץ ועדיין לא פעלנו בעולם הזה מאומה.

(תורת היהודי הקדוש ע' קעד)

מעשי בועז - "תורה ותיקון ולימוד לכל הדורות"

וַיֹּאמֶר לָהּ כִּעֲזוֹ לַעֲת הָאֵכֶל גִּשִּׁי הַלֶּם
וְאֵכֶלֶת מִן־הַלֶּחֶם וְטִבְלֶת פֶּתַח בַּחֲמִין וְתִשָּׁב
מִצָּד הַקּוֹצְרִים וַיַּצְבֹּט־לָהּ קָלִי (ב, יד)

בא הכתוב לומר כשאדם עושה מצוה יעשה בלב שלם. אילו היה יודע בועז שהכתוב מכתבו ויצבט לה קלי, עגלים פטומות היה מאכילה. (ילקוט שמעוני על הפסוק)

"ורחצת וסכת ושמת שמלותייך" - התפשטות הגשמיות והמשכת קדושה

**וְרַחֲצֵת וְסָכַת וְשָׁמַת שְׁמֹלֶתְיָךְ עָלֶיךָ...
וַתַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ חֲמוּתָהּ (ג, ג-ו)
ושמת שמלותיך - בגדים של שבת. (רש"י)**

יש לומר הפירוש כך. דהנה נעמי אמרה לרות שתלך לעשות מעשה זו לדבקה בבוז בדרך מצות יבוס. והנה אף על פי שידעה ברות שהיא צדקת, אף על פי כן היתה יראה שמא ח"ו תעשה זאת באיזה תאוה גשמית.

לכן נתנה עצות לנפשה איך לעשות דבר זה בקדושה שלא יאחו בה הסטרא אחרא, ואמרה לה וְרַחֲצֵת וְסָכַת, דהיינו כמו כוונת הרחיצה של שבת להסיר מלבושי חול וסטרא אחרא, כידוע בכוונת המקוה של שבת.

וְשָׁמַת שְׁמֹלֶתְיָךְ עָלֶיךָ זהו בגדי שבת, דהיינו להמשיך עליה נפש רוח נשמה של שבת, וזהו מרומז בבגדי שבת, ועל ידי זה תהיה יכולה לעשות זאת בקדושה ולא בסטרא אחרא.

והכתוב מעיד עליה וַתַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ חֲמוּתָהּ, רצה לומר שיכלה להמשיך עליה נפש רוח נשמה של קדושה ולפשוט הגשמיות.

(מאור ושמש רמזי מגילת רות)

"וגאלתיך אנכי" - הקב"ה

**לִינִי הַלֵּילָה וְהִיא כְּבָקָר אִם יִגְאַלֶּךָ טוֹב
יִגְאַל וְאִם לֹא יִחְפֹּץ לִגְאַלֶּךָ וְגִאֲלֶתְיָךְ
אֲנִכִּי חִי ה' שְׁכֵבִי עַד הַבֶּקֶר (ג, יג)**

דהנה לֵילָה הוא בחי' גלות, דגלות נמשל ללילה, שהוא בחי' הסתר אלקות; והגאולה נמשל לַבֶּקֶר, כמו שכתוב (מקץ מד, ג) הבוקר אור כו', שהוא התגלות אור אין סוף.

והגאולה דלעתיד לבא יהיה או מצד מעשה התחתונים במעשה המצוות, כמו שכתוב אִם יִגְאַלֶּךָ טוֹב כו', או מצד אתערותא דלעילא הבא מלמעלה, כמו שכתוב וְאִם לֹא כו' וְגִאֲלֶתְיָךְ אֲנִכִּי, שהוא בחי'

אנכי מי שאנכי מוחה פשעך (ישעיה מג, כה) כו'.

וכמו הגאולה דיציאת מצרים, שהיתה ג"כ מצד אתערותא דלעילא, כמו שכתוב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שלא ה' שם אתערותא דלתתא, שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה ערות הארץ.

וזהו שכתוב (ישעיה ס, כב) בעתה אחישנה כו', זכו אחישנה, מצד אתערותא דלעילא הבא מלמעלה, לא זכו בעתה, לפי אופן מעשה התחתונים דווקא; אך אם יזכו כנסת ישראל, יהיה הגאולה מצד אתערותא דלעילא הבא מלמעלה.

(ספר המאמרים [לאדמו"ר מהר"ש
מליובאוויטש] תרל"ב ח"ב ע' תריא)

"אם יגאלך טוב" - צדיקים, "וגאלתיך אנכי" - בעלי תשובה

**לִינִי הַלֵּילָה וְהִיא כְּבָקָר אִם יִגְאַלֶּךָ טוֹב יִגְאַל
וְאִם לֹא יִחְפֹּץ לִגְאַלֶּךָ וְגִאֲלֶתְיָךְ אֲנִכִּי (ג, יג)**

פירוש, אִם יִגְאַלֶּךָ טוֹב יִגְאַל זהו על ידי צדיקים גמורים שעושים רצונו של מקום, וכמו שכתוב (ישעיה ג, י) אמרו צדיק כי טוב, וְאִם לֹא יִחְפֹּץ, אזי וְגִאֲלֶתְיָךְ אֲנִכִּי, היינו על ידי בעלי תשובה.

דהנה כתיב (ראה יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, פירוש, כדי שיהיה הוי"ה נמשך להיות אלקיך היינו על ידי המצוות תהיה תמים ושלם בכל אברי הנפש; אבל אם חיסר מצוה אחת או פגם בה, הרי נעשה מחוסר אבר, כי שלימות אברי הנפש תלוי בהמשכת אברין דמלכא שהן המצוות שהן חיות אברי הנפש.

אך אם פגם באברים, מה תהיה תקנתן. הנה על זה נאמר (נצבים ל, יא) כי המצוה הזאת (דקאי על התשובה דלעיל מיניה, כמו שכתב בראשית חכמה פרק א משער התשובה בשם הרמב"ן). וביאור ענין זה, הנה תשובה היא בחי' רפואה, וכמו שכתוב (הושע יד, ה) ארפא משובתם, וכמו שהרפואה גשמית לחולי הגוף היא יקרה יותר ועליונה ממאכלי הגוף שעליהם יחיה האדם, מאחר שהיא המתקנת את כל החיות, כך תשובה היא במדרגה עליונה יותר מכל המצוות, כי הן המשכות חיות הנפש משם הוי"ה, אבל מי שפגם בשם הוי"ה צריך לתשובה, שהיא מגעת למעלה

לבוא לזה שיכוון כן באמת, על כן השיב לבועז לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי, פירוש כדאיתא בגמרא דהוי כאילו פגע בערות אשת אחיו כנ"ל. גאל לך אתה את גאלתי, כי ידע שזה הענין יכול בועז הצדיק אבל לא הוא.

וזה הכוונה בפסוק לקיים כל דבר שלף איש נעלו, פירוש כדאיתא בספרי הקודש פירוש על הפסוק גבי משה רבינו ע"ה (שמות ג, ה) של נעליך מעל רגליך, וכן גבי יהושע (יהושע ה, טו), שפירושו הוא לפשוט את עצמו מזה העולם, עיין שם.

וזה שלף איש נעלו - לפשוט את עצמו מגשמיות העולם, ונתן לרעהו, פירוש, למסור את עצמו במסירות הנפש לה' יתברך ברוך הוא הנקרא רעהו, כדאיתא (משלי כז, י, וראה רש"י שבת לא, א. ד"ה רעך) רעך ורע אביך וגו', וזאת התעודה בישראל.

על כן שפיר כתיב אחר כך ויאמר הגואל לבועז קנה לך, וישלוף נעלו, פירוש, דהיינו דכתיב סתם וקאי הן על הגואל שהיה לו לפי שעה התפשטות הגשמיות מה ששם בלבו בועז הצדיק, והן על בועז הצדיק שהיה לו בודאי התפשטות הגשמיות מכל וכל, רק משך הרוח ונשמה לזה הולד על ידי היבום הקדוש הזה ונולד עובד וכל השתלשלות הקדוש הזה.

על כן מתורץ דכתיב וישלוף נעלו ולא פירש מי נתן למי, יש אומרים קונין בכליו של קונה ובוועז נתן לגואל, ויש אומרים קונין בכליו של מקנה וגואל נתן לבועז, כדאיתא בגמרא דבבא מציעא (מז, ב), ולפי דברינו הנ"ל ניחא דכתיב סתם וישלוף נעלו דקאי על שניהם כנ"ל.

(מאור ושמש רמזי מגילת רות)

"תולדות פרץ" - השלימות בגאולה העתידה

ואלה תולדות פרץ... וישי
הוליד את דוד (ד, יח-כב)

כל תולדות שבמקרא חסרים חוץ משנים: אלה תולדות השמים והארץ, ואלה תולדות פרץ... למה אמר אלה תולדות השמים והארץ מלא, מפני שברא הקב"ה את עולמו ולא היה מלאך המות בעולם... וכיון

מעלה, לבחי' אנכי, שהוא עצמותו ית' להמשיך משם בחי' הוי"ה למלאות הפגם והחסרון, וכמו שכתוב (תהלים קל, א) ממעמקים קראתי ה', שכמו מעיין שנתמעטו מימיו על דרך משל שצריך לחפור בעומק עד המקור שמשם נובעין המים להמשיך משם, כך ממעמקים דהיינו בחי' אנכי, משם קראתי הוי"ה, כלומר שעל ידי זה קורא וממשיך שם הוי"ה להיות חידוש התהוות החיות.

(אור התורה בחוקותי ע' תרג)

"שלף איש נעלו" - התפשטות מתאוות גשמיות

ויאמר בעז ביום קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה... להקים שם המת על נחלתו... ויאמר הגאל לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי גאל לך אתה את גאלתי כי לא אוכל לגאל... לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל (ד, ה-ז)

פן אשחית את נחלתי - לתת פגם בזרעי שנאמר לא יבא עמוני ומואבי. (רש"י)

ונ"ל לי על פי הזוהר הקדוש שכוונת יבום הוא משום דאין לו מנוחה, וצריך למשוך נפש המת בלא בנים לבוא לזה העולם כנפש הולד הנולד מהיבמה, כדאיתא בסבא בפרשת משפטים (זהר ח"ב קד, ב). והנה לזה היה צריך היבם לפשוט את עצמו מכל תאוות הגשמיות, והיה צריך להתפשטות הגשמיות, ורק לכוון למשוך רוח ונפש המת לזה הזרע.

ולא כל אדם זוכה לכך, והנה איתא גם כן בגמרא דיבמות (לט, ב) כל הבא על יבמתו לשם נוי וכו' כאילו פוגע בערות אשת אחיו. והנה בכאן אצל רות היו צריכין למשוך נשמת מחלון על ידי ביאה זו, להקים שם המת על נחלתו.

והנה בועז הצדיק כשאמר כן לגואל ביום קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה וגו' להקים שם המת על נחלתו, הביא בועז הצדיק לגואל שיבוא באותו הפעם להתפשטות הגשמיות, והבין עד היכן צריך לפשוט את עצמו מהגשמיות כשרוצים ליבם, והבין שלא כל מוחא סביל דא, ואי אפשר לו

וחותמו), דחידוש זה נעשה ע"י עבודת התשובה דוקא, דזהו מה שמשיח (דוקא) אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא [=להשיב הצדיקים בתשובה] (ראה זח"ג קנג, ב. לקוטי תורה שמע"צ צב, ב. שה"ש ג, סע"ב). ועי"ז נשלמה הכוונה האמיתית, שלמעלה מענין במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים.

(תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' ריט)

מגילת רות - הציפייה לגאולה

וְיִשִּׁי הוֹלִיד אֶת דָּוִד (ד, כב)

ובזה מבואר הטעם מה שאנו אומרים רות בשבועות, כי כל ישראל מחכים ומצפים על ביאת המבשר במהרה בימינו אמן, ובאמת עיקר הטעם מה שאנו מחכים ומצפים על ביאת המשיח לא מחמת תענוגי הגשמיים, רק עיקר מה שאנו מחכים ומצפים על ביאת המבשר עיקר הטעם כי אז נשיג גדולת הבורא עד אין סוף, ואז יהיה עיקר עבודתנו ומחשבותינו בגדולת הבורא ב"ה כדכתיב (ישעיה יא, ט) ומלאה הארץ דעה את ה' כו'.

והנה כשאדם מחכה ומצפה לאיזה דבר ורוצה להשיגו ואינו יודע טעם הדבר כי עדיין לא השיגו מעולם הדבר ההוא, אז אינו מצפה ומחכה כל כך, כיון שעדיין לא השיג כלל על הטובה ההיא כל ימיו; אבל כשכבר היה לו התענוג ההוא בעולם, אז יודע טעם הדבר ואז מחכה ומצפה לו יותר.

כמו כן אנו מחכים ומצפים על ביאת המשיח מחמת שאנו רוצים להשיג גדולת הבורא ב"ה, וזהו עיקר התענוג שלנו. ומנין אנו יודעין התענוג הזה מעבודת הבורא כדי שנחכה ונצפה לו - הוא מחמת שהשגנו תענוג זה במעמד הר סיני בשעת מתן תורה, ונמצא עיקר מה שאנו מחכים ומצפים על ביאת המבשר כדי שאז יעבדו את הבורא ברוך הוא בשכל גדול וישיגו גדולת הבורא עד אין סוף וחקר.

ובמגילת רות כתיב שם לידת המשיח שבא מדוד המלך, לכך קורין אותה בשבועות שהוא שעת מתן תורה, כדי שעל ידי זה נחכה ונצפה לו.

(קדושת לוי לשבועות)

שחטא אדם וחוה חסר הקב"ה כל תולדות שבמקרא, וכיון שעמד פרץ נעשה תולדות שלו מלא שהמשיח עומד הימנו ובימיו הקב"ה מביא המות. (שמות רבה ריש פרשת משפטים)

והענין הוא, דעבודת הצדיקים היא כשהאדם הוא באופן דהאלקים עשה את האדם ישר (קהלת ז, כט), דכל אחד מישראל באיזה מצב שהוא רוצה הוא בטבעו למלאות רצון קונו בלימוד התורה ובקיום המצוות ובעבודת התפלה (כפס"ד הרמב"ם בספ"ב מהל' גירושין), ולכן ע"י עבודת הצדיקים לא נעשה התחדשות אמיתית, מכיון שהעבודה היא כטבע תולדותם.

וכמו שעבודת הצדיקים אינה חידוש אמיתי בהאדם מכיון שהעבודה היא כטבע תולדותו, על דרך זה הוא גם בנוגע להענינים שלמעלה, מכיון שכוונת הבריא (מלכתחלה) היא בכדי להיטיב לברואיו כו' (על ידי עבודתם בתורה ומצוות) מצד טבע הטוב להיטיב... דמכיון שגם בתחלה כבר עלה לפניו ית' התענוג שיתענג בעבודת הצדיקים, הרי על ידי עבודת הצדיקים (בפועל) אין זה התחדשות אמיתית.

דכל זה הוא בנוגע לעבודת הצדיקים, וכדיוק לשון רז"ל (רות רבה פ"ב, ג) במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים.

אמנם הכוונה האמיתית (שלמעלה גם מבחי' במי נמלך) היא כמו שכתוב אשר ברא אלקים לעשות, לעשות לתקן (ראה ב"ר פ"א, ו ובפרש"י שם), שהאדם על ידי עבודתו יעשה חידוש בהבריא, שיהיה (לא רק אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, תולדות מלא, עולם על מילואו נברא (בראשית רבה פ"ד, ז. פ"ג, ג), אלא גם) אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת פָּרַץ, תולדות מלא, למעלה מאלה תולדות השמים והארץ, פרץ זה משיח שנאמר בו עלה הפורץ לפניו (מכא, ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. פרש"י לב"ר פפ"ה, יד), שאז יהיה העולם למעלה מכמו שהיה בתחילת הבריא דעולם על מילואו נברא, כי אם שמים חדשים וארץ חדשה (ישעיה סה, יד).

וכן הוא גם בנוגע לנשמות ישראל, שהנשמות דלעתיד לבוא יהיו גבוהות יותר גם מאדם הראשון כמו שהיה קודם החטא (וכמבואר בלקו"ת בסיומו

הדרך הישרה ללימוד בעיון

במשנתו של
כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב זי"ע

הרבי הרש"ב, מייסד הישיבה החסידית הראשונה, התווה דרך ושיטה מיוחדת משלו בלימוד בעיון. בדבריו המפורטים הוא מדריך את התלמיד איך לומדים תורה מתוך קבלת עול מלכות שמים, כיצד מכוונים לאמיתתה של תורה ועד כמה יש להתרחק מחידושים של שקר + מאמר לתלמיד ישיבה ולכל בן תורה

הרבי הקים את הישיבה לא מפני שחיפש לייסד מוסד נוסף בחצרו, אלא מפני שהיתה לו שיטה ודרך משלו - כיצד צריך להיראות "בן תורה", כיצד צריכה להיראות ישיבה ומהי הגישה הנכונה ללימוד אשר תוביל את התלמיד בדרך העולה בית א"ל.

את שיטתו הייחודית העלה על הכתב בחיבור מיוחד בשם "קונטרס עץ החיים", וכה כתב בו בין השאר: תדעו, אשר מטרת יסוד אגודתנו אינו רק להחזיק בחורים שיעסקו בתורה... [אלא] להשתדל

עשרות השנים שלפני מלחמת העולם הראשונה הן שנות ההתבססות של מוסד הישיבה במתכונת המוכרת לנו, היינו, מוסד המקבץ אליו תלמידים בגיל הנעורים, אשר מהווה לא רק בית מדרש גרידא, אלא בית חינוך לשיטה ולדרך שהתוו מייסדיו וגם בית מחסה מפני רוחות הזמן. על רקע מציאות זו מקים כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, בלבה של העיירה ליובאוויטש, את הישיבה החסידית הראשונה, היא ישיבת תומכי תמימים.

בכל האפשרי - בעזרתו יתברך - לנטוע בהם איזה הרגש פנימי ביראת ה' ואהבת ה', וידעו במה הם עוסקים, מה הם לומדים (היינו חכמתו יתברך) ובשביל מה הם לומדים, ויחיו בלימוד תורתם!

בשורות הבאות נשרטט קווים לדרך לימוד ש"ס ומפרשיו בעיון - כפי שהיא עולה מתוך חיבור זה ומתוך שאר כתביו של הרבי הרש"ב נ"ע.

יִתִּיב בַּאימְתָא וּפְתַח בְּשִׁמְעָתָא

בכמה מקומות בדברי חז"ל אנו מוצאים את הביטוי "עול תורה", "עולה של תורה", וכגון (אבות פ"ג, ה) "כל המקבל עליו עול תורה", "לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול" (עבודה זרה ה, ב) ועוד.

בפשטות כוונת חז"ל היא שעל האדם לעמוד מול גורמים שונים המונעים ממנו ללמוד תורה, הן גורמים חיצוניים והן גורמים מתוך האדם פנימה העומדים בדרכו ומפתים אותו לפנות לבו אל דברים אחרים.

אולם הרבי הרש"ב מבאר שהעול הוא בלימוד התורה גופא, היינו שהלימוד עצמו צריך להיות באופן של עול. כלומר: הדרישה ללמוד מתוך "עול" מופנית למי שכבר יושב ולומד בהתמדה וברציפות, והלימוד עצמו הוא לא רק "למיגרס", אלא גם "ליסבר", בעיון והעמקה, אבל עדיין יתכן שהלימוד אינו באופן של "עול"; וזוהי דרישת חכמינו ז"ל, שהלימוד עצמו יהיה מתוך "עול".

וזה לשונו במאמר ד"ה ששת ימים תאכל מצות (ספר המאמרים תרס"ז ע' קצב):

עיקר עסק התורה הוא בבחינת קבלת עול מלכות שמים דוקא, שזהו אמיתית ענין עסק התורה, ונקרא עמל תורה... דהיינו שעסק התורה שלו, הגם שהוא בבחינת עיון היטב לידע הטעמים והסברות לעומקן ולתכליתן, מכל מקום אין הכוונה בזה ענין ידיעת והשגת הטעם והסברא מצד עצמה, כי אם לידע אמיתית רצון העליון...

בדבריו, וגם במה שבין השורות, מתייחס הרבי הרש"ב אל דרך הלימוד המקובלת ב'עיון', שבה לעתים קרובות מטרת הלומד היא לרדת לעומקן של הסברות, לחדדן ולהגדירן היטב; אמנם דרכו של הלומד להגיע להבנה מעמיקה זו היא על ידי עיון בפרטי הסוגיא ויישוב הקשיים העולים מהם, העלאת קושיות ותירוצים מסוגיות אחרות וכו', אולם כל אלה אינם אלא אמצעי להגיע לעומקה של הסברא וההיגיון שבה.

בדבריו מציג הרבי הרש"ב גישה הפוכה: מטרת הלימוד היא - ידיעת ההלכות לאמיתתן. לשם כך יש צורך ללמוד את הסוגיא על בוריה וגם לדעת מה מבואר בסוגיא אחרת על הלכה זו. מובן שאז יכולות להתעורר שאלות וסתירות שכדי ליישבן מוכרח הלומד לעמוד על עומק הסברא, וממילא יתחדשו לו גם הגדרות וחילוקים דקים, אבל מטרת הלימוד אינה המצאת סברות אלו; אדרבה: ההגדרה והסברא מסייעת לתכלית האמיתית שהיא הידיעה הישרה והנכונה של ההלכה.

וכדבריו במקום אחר (המשך תרס"ז ע' תקלד):

כי יש בעיון שכלי ב' אופנים: אם מעיין רק לידע את השכלי לבד, או שנוגע לו בעיקר הפסקידין היוצא מזה, שאז העיון והיגיעה ביותר לידע את השכלי לאמיתתו ביותר, בכדי שיהיה הפסקידין אמיתי כו'. ובוזה גופא יש הפרש אם הוא בבחי' עיון שכלי בלבד, והיינו שבא על אמיתת הדבר מצד הטעם והעונג בזה (ער הערט דעם גישמאק פון דער זאך) ועל ידי זה יודע אמיתית הדבר, או שהוא בבחי' יראה, שירא מאד לנפשו אולי לא יכוון ח"ו לאמיתתו של דבר, שזה מוציא כוחות חזקים יותר, שנותן נפשו ביותר על עצם הטעמים והסברות, ועל ידי זה מכוון לאמיתתו של דבר.

כלומר: כאשר מטרת הלימוד היא ידיעת הדבר לאמיתתו, כדי לדעת אל-נכון את רצונו של הקב"ה המתגלה בתורה - ו"כשלומד הלכות תפילין בעיון גדול בטעם הדין, אין הכוונה לידע ולהשיג הטעם והסברא מצד עצמה, רק כדי שיכוון וידע לאמיתית הרצון העליון שבה, אם כך או כך, דהיינו איך יהיה אופן המעשה דמצות תפילין להכשירו בתכלית באופן שלא יטה ימין ושמאל מאמיתית רצון העליון שבמצוה זו בכל פרטיה" (לשון כ"ק אדמו"ר האמצעי - דרושי חתונה ח"ב ע' תקכו ואילך) - אזי כל הגישה הנפשית ללימוד היא אחרת לגמרי. המטרה היא לכוון אל האמת ולא לסטות ממנה, וכל העיון וההתעמקות נעשים לא מתוך רגש של התענגות והנאה שכלית אלא מתוך חרדה עצומה!

אופן העיון הזה נקרא בשם "עול תורה":

וזהו ענין עסק התורה בקבלת עול מלכות שמים, היינו לא בבחי' טעם ושכל ולא בבחי' טעם ועונג, כי אם מצד בחי' הקבלת עול מלכות שמים והיראה גדולה שבו, שזהו הסיבה, והיא

יש גם הבדל באופי הלימוד ובתחום ההתמקדות של הלומד. לקראת סופו של קונטרס עץ החיים מנחה הרבי הרש"ב בפרטיות את הלומד כיצד יבוא לעיין בסוגיא, כאשר המטרה היא להגיע לידיעת האמת - ותחילה בלימוד דברי הגמרא עצמם:

הידיעה על פי פשוט היא לידע את ההלכה על פי פירוש רש"י, לידע את הפשט, ולא יטעה את עצמו. ובדעות תנאים או אמוראים בענין אחד ידע טעם וסברא של כל אחד ואחד, ובשקלא וטריא דגמרא בקושיות ופירוקים צריכים לידע היטב מה היתה סברתו תחילה בההלכה שמשום זה הוקשה לו ומה נתחדש עתה על ידי התירוצ, ואם התירוצ מבטל סברת המקשן לגמרי או מקיים סברת המקשן אלא שמסיר קושייתו - אם שמראה לו שאינה קושיה, או שמחדש לו דבר בההלכה ומבארה יותר, שבוה סרה קושייתו. ואם כן צריך לידע איך הוא כוונת ההלכה לאחר התירוצ.

ובדרך כלל צריכים לשמור סדר וקישור הקושיות והתירוצים, ולפעמים משתנה הענין על ידי הקושיות, ובפרט כשמקשין לתרי תנאי או אמוראי דפליגי צריכים לשמור מאוד הסדר בזה והמתחדש בעצם מהפירוקים בעצם הדין לכל אחד ואחד ובסברתם ובטעמיהם, והשקלא וטריא דגמרא בדין המשנה, לידע איך הוא פשט וכוונת המשנה לפי האוקימתא דגמרא ומה שנתחדש בזה.

והכלל הוא שידע כל פרטי הסוגיא כל דעה וכל סברא שתהיה ברורה אצלו, היינו כל סברא בפני עצמה תהיה ברורה וכולם

המביאה אותו לידיעת אמיתת הטעם והשכל כו'. והוא בבחי' עול ממש, שאין בזה בחי' עונג ונחת רוח, כי אם בחי' יראה וכיווץ גדול בנפשו, ועל ידי זה דוקא בא על אמיתת הכוונה.

מוסיף הרבי ומבאר (ספר המאמרים תרנ"ט ע' קפה) שזה פשר ה"אימה" שאנו מוצאים בלימודם של התנאים והאמוראים:

בתורה שבכתב אינו מבואר עדיין איך שצריכה להיות המצוה. רק בתורה שבעל פה מתפרש ומתבאר בפרטיות איך ומה שצריכה להיות עשיית המצוות.

וזהו כל אריכות הפלפול בתורה שבעל פה, היינו העיון והדיוק אם צריך להיות כך או כך.

ולכן היה לימוד התורה שלהם בבחי' ביטול ויראה גדולה, וכמאמר "תיב באימתא ופתח שמעתא (שבת לא, ב). שזהו ענין הסודר שהיו לובשים התלמידי חכמים, דסודרא הוא על שם "סוד ה' ליראיו" (שם עז, ב), ועל ידי עוצם היראה והביטול שלהם, על ידי זה הגיעו לבחי' אין סוף... אמיתית רצונו ית'.

וזהו גם כן ענין ריבוי הפלפול והדיוק בכל הענינים, שזה בא רק מצד הביטול האמיתי באימה ויראה גדולה שלא לעשות נגד רצונו חס ושלום, כי אם לקיים גזרתו כמו שהוא לאמתו דוקא.

דרך הלימוד - בירור וסדר

אף שלכאורה מדובר רק בהבדל בגישה אל הלימוד - אם הלימוד מתחילתו הוא על מנת להבין את הסברות או כדי לכוון לידיעת האמת - מכל מקום, כפועל יוצא

כאשר מטרת הלימוד היא ידיעת הדבר לאמיתתו, כדי לדעת אל-נכון את רצונו של הקב"ה המתגלה בתורה - אזי כל הגישה הנפשית ללימוד היא אחרת לגמרי. המטרה היא לכוון אל האמת ולא לסטות ממנה, וכל העיון וההתעמקות נעשים לא מתוך רגש של התענגות והנאה שכלית אלא מתוך חרדה עצומה!

יהיו מסודרים אצלו שכל אחד על מקומו יבוא. באופן זה של "עיון" צריך ללמוד לא רק את המשנה והגמרא אלא גם את קושיית התוספות ותירוצם:

ואחר כך ילמוד את התוספות על הסוגיא. ולאחר שהסוגיא על פי פירוש רש"י מבוררת ומסודרת אצלו ונקלטה היטב במוחו, יראה אם התוספות בפירושם רק מבארים יותר העניין, והוא גם כן על פי שיטת רש"י, רק שמבארים או מפרטים פרטים בזה... וצריך לידע מה שנתחדש לו על ידי פירושם.

ולפעמים מפרשים בעניין אחר, ומבארים מה שלא נחא להו לפי שיטת רש"י ומפרשים לפי שיטתם הם. ולפעמים נוגע חילוק הפירושים בכל הסוגיא, ולפעמים רק בפרט אחד ממנה.

ולאחר שהסוגיא מבוררת אצלו לא יקשה לו לידע את הדבר ולא יתבלבל בחילוקי השיטות והפירושים, וידע דלפי פירוש רש"י הסוגיא כך וכך ולפי פירוש התוספות כך וכך.

ומצוי ושכיח הדבר שמקשים התוספות ממקומות אחרים בש"ס, ויש לפעמים שנחויץ לעיין הגמרא שמקשים ממנה בכדי לידע היטב קושייתם. וכאשר מפלפלים התוספות בהעניין, הן בהסוגיא במקומה וכלי-שכן אם ממקומות אחרים, נחויץ לזה מתינות גדולה ולקשר שכלו (צו טראַגען זיך) לידע כוונתם, היינו עצם הסברא שלהם להבין הדבר, ואחר כך מה שמקשים על סברא זו ובאים לידי סברא אחרת, או לעומק יותר בסברא זו עצמה, ואחר כך לחזור גם כן בעל פה כל הפלפול שלהם שיהיה מבורר ומסודר ובקליטה טובה וידע מה שנתחדש בהסוגיא הזאת מהפלפול שלהם.

סלסלה ותרוממך

לאופן זה של עיון, ידיעת השיטות והסברות והעמדת כל אחת מהן על מקומה, מוצא הרבי הרש"ב (המשך תרס"ו ע' תקלט) מקור בדברי רז"ל:

הנה כתיב "סלסלה ותרוממך" ואמרו רז"ל בגמרא (ראש השנה כו, ב) לא הוו ידעי רבנן מאי סלסלה וכו', חזיוהו להווא גברי דהוה מהפך בשעריה אמרו ליה עד מתי אתה מסלסל בשערך כו'. וזהו סלסלה ותרוממך, דקאי על התורה, להפוך ולחפש במטמונים של תורה כדפירש רש"י שם.

דכמו השערות, שצריכים להפוך ולהפריד ולהפריש השערות זו מזו שלא יסתבכו יחד, כך ההלכות שבתורה צריך להפריד ההלכות, והיינו ענין הקושיות ותירוצים שבגמ', דמקשה ורמינהו ומתרץ לא קשיא, שעל ידי התירוץ אזי כל הלכה על מקומה באה בשלום, מה שאין כן בלא התירוץ, שיש קושיא מהלכה זו על זו, הרי זה כאלו שניהם מסתבכים יחד ואין מפרק אותם.

כאשר מפרידים את ההלכות זו מזו, מיישבים את השיטות ומעמידים כל אחת על מקומה, אפשר לעמוד על שרשה של כל שיטה ולדעת מאין היא נובעת.

וגם זה נרמז במשל מ"סלסול השערות", כפי שמבאר (שם ע' תקמד, תקמה):

אבל כשלומד בעיון בעומק טעמי ההלכות, שאז ימצא לו סתירות ממקום אחר, ומייגע את עצמו לתרץ ולהביא כל דבר על מקומו כנ"ל, ונאחז בסבך הענינים המחולקים שסותרים ומנגדים זה לזה ומייגע ומעמיק את עצמו לתרץ ולהעמיד כל דבר על מכונו וכל אחד ואחד על מקומו יבוא, שזהו עיקר ענין העיון, בזה דוקא מגיע למעלה יותר.

וכמו על דרך משל בגשמיות, כשמפרידין השערות וכל אחת היא בפני עצמה ויכולו להגביה כל אחת לשרשה, מה שאין כן כשהן מסובכים יחד. וכמו כן הוא הדוגמא בהלכות דתורה שבעל פה, שעל ידי הסלסול דוקא מגיעים למקור המשכת הנ"ל.

ברוח זו מפרש הרבי הרש"ב גם את לשון המשנה בסוף מסכת אבות:

בן בג בג אומר הפוך בה והפוך בה דכולא בה, וצריך להבין מהו הלשון הפוך בה...

אלא, דהפוך בה היינו בחי' העיון דוקא, כי כמו השערות צריך להפריד אותן תמיד, כך בחי' חלק העיון שבתורה, לעיין בעומק טעמי ההלכות וימצא לכאורה קושיא מכאן על מקום אחר, ויתיישב לתרץ ולמצוא עומק החילוק, שעל ידי זה מתוספים כמה ענינים חדשים, שעל ידי העומק שמוצא שבוזה מחולקים נתוסף לו כמה ענינים חדשים.

וכמו כן על מקומו, כשמעיין בההלכה נראה לו דלכאורה אינו מתאים אל הענין או עוד סותר כו', ומ[ת]יגע למצוא עומק הכוונה ואיך שמתאים עם הענין, רק שנתוסף בזה עוד פרט

בהענין מה שלא ראה ולא ידע קודם [ולכן נראה היה לו כאילו יש סתירה].

חידושים שלא נאמרו למשה מסיני...

יחד עם הצגת דרך הלימוד הישרה, מזהיר הרבי מפני לימוד שכלי-כולו לא בא אלא על מנת לחדש חידושים...

ואלו דבריו בסוף קונטרס עץ החיים:

הלימוד הנרצה הוא אשר תכלית לימודו יהיה לידע את הדבר שלומד ידיעה טובה ומאשרה על מקומה, ולא להשתדל לחדש חידושים ולבנות בניינים, כי אם לידע את הדבר שלומד. (וכאשר יעשו איזה מהלומדים שאינם מהוגנים חשבון בנפשם, ימצאו אשר תכלית רצונם הוא לחדש חידושים ולהיות משפיעים בהענין שלומדים, ועושה את ההלכה למקבל את השפעת שטותיו, אוי ואבוי לו, ה' ישמרנו. ויש להם חשק ותשוקה גדולה בלימוד, אבל תשוקתם הוא באופן לחדש דווקא, ובתשוקה זו המה ניגשים אל הלימוד, ואם לא ימצאו לחדש דבר מתבטל תשוקתו מהלימוד הזה. ובאחת משתי פנים: או יקח לימוד אחר, היינו ענין אחר, אולי ימצא שם לחדש דבר, או תשוקתו הטמאה בוקעת ויוצאת לדבר ולחדש שטותים ממש אשר לא תוכל האוזן לשמוע).

ויהיה הוא מקבל מן ההלכה שלומד ולא שיהיה משפיע בה (וסוף הכבוד לבוא, שיחדש בה חידושים אמיתיים, אבל דווקא לאחר שידע את ההלכה לאמיתתה)!

ומוסיף הרבי דברים נוקבים:

אבל היזהרו מאד בנפשותיכם מהלימוד שאינו נרצה, ואל תתחברו עם כאלה אשר תכלית לימודם ותכלית עיונם הוא לחדש חידושים ולבנות בניינים, אשר ממילא חידושיהם על פי הרוב הם שווא ושקר.

ועל דרך הלצה אני אומר שמחדשים חידושים ממש, היינו מה שלא נאמרו למשה רבנו, כי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני, ועתה נתגלה הדבר בהזמן שהיה הרצון העליון להתגלות, ונתגלה על ידי התלמיד ההוא,

ואם כן הרי זה רק גילוי ההעלם לבד ולא דבר חדש מעיקרו, ועיין מה שכתב מזה השל"ה דף קצ"ב ע"א ושם בענין "ותן חלקנו בתורתך" כו'. אבל התלמיד שאינו הגון הנ"ל מחדש חידושים ממש שלא נאמרו למשה מסיני ובשקר יסודם, וגוף ההלכה אינם יודעים כלל - כן הוא על פי הרוב, שאינם יודעים כלל פשט ההלכה על מקומה, כי אין לבם ודעתם כלל על זה, וגם החשק לחדש אינו מניחם לעיין בגוף הדבר, ומחפשים רק חידוש.

בהמשך דבריו הוא מביא את דבריו הידועים של המהר"ל מפראג על שיטת הפלפול שנהגה בזמנו:

והגאון מהר"ל מפראג בספרו דרך חיים על אבות... בא לידי חשבון עם הלומדים דזמן הזה, וצווק בקול מר על הפלפול של הבל, ואומר אשר הסיבה בכמה מהתלמידים שלא נמצא אצלם הלכה ברורה ועל כל דין והוראה צריכים חיפוש הוא שהשקר בהתחלה יוליד בסוף העיוות והקלקלה, כי מתחילים לפלפל דברי הבאי בהלכה אשר יודעים כי פיהם לא כן ידבר ומגליו פנים בתורה אשר לא כן ויאמר לחדודי בעינא, ואף כי דבר כזה ח"ו לא יהא בישראל לחדודי בדברי שקר ולבלות הזמן בשקר, והתורה היא תורת אמת, איך יעלה על דעת אדם כזה, הלא ראוי שיקרע אדם לבבו על זה, להפוך האמת על שקר ויאמר לחדודי בעינא.

ומה שחושבים שעל ידי זה יבוא אל חידוד ופלפול של אמת, אינו כן, כי מהשקר לא יבוא אל האמת, כי אינם דומים כלל זה לזה, והקושיות והתירוצים הכול הוא באופן אחר, ואיך יבוא מזה אל הדרך האמת? ואדרבה, הוא מרגיל את עצמו יותר בשקר ומטפש אותו יותר ולא מחכים, ואם מפני שעל כל פנים יש בזה חידוד השכל, יותר טוב לו שילמוד אומנות או שחוק המחבר את השכל ולכל הפחות לא היה מגלה פנים בתורה שלא כהלכה והרה עמל וילד שקר.

את דבריו בענין זה הוא מסיים:

ואתם בנים יקרים תחפשו בנפשותיכם בחיפוש אחר חיפוש, אולי נמצא באיזה מכם שורש פורה ראש ולענה מהלימוד שאינו נרצה אפילו במקצת - תבערו את הרעה הזאת מקרבכם ותורת אמת תהיה בפיכם.

הבעל שם טוב

בית אדמו"ר זצ"ל
ליום הולדתו ביום השבתות

עיר וקדיש מן שמיא נהית

נעמדו על רגליהם - שזהו גילוי בסוג החי], ובצומח, ואפילו גם בדומם [כידוע שהציצית של הבעש"ט התנועעו מעצמם - שזהו גילוי בסוג הדומם].
(שיחת יום ב' דחג הסוכות תשכ"ג)

מסוף העולם ועד סופו

בדור שלפנינו הבעש"ט ז"ל אשר כמוהו לא הי' מימות הראשונים פלאי פלאות ניסים היוצאים מהטבע היו נראים על ידו כאשר שמעתי מאזמור"ר נ"ע (אדמו"ר הזקן) שהוא ותלמידו הרב המגיד נ"ע היו רואים מסוף העולם ועד סופו ממש בעין ראייה והיו אומרים מה שהיו רואים כאשר היה נראה בעליל לתלמידיהם, והיינו ע"י שהי' גלוי לפנייהם אור שנברא ביום ראשון שהשי"ת גנזו בתורה, הנה כל אלה המופתים האמיתיים מגלים גילוי א"ס ב"ה הבלתי בעל גבול.
(ספר החקירה להצמח צדק סה, א)

בראייה ממש ולא בנבואה

והבעש"ט ז"ל לא הי' המקום מסתיר אצלו כלל ומה שרחוק במקום ראה בראיה ממש (ולא בנבואה כו') וצ"ל שהוא זיכך ותיקן המקום עד שהיה בטל ממש ולא הסתיר כלל מפני שלא היה בבחי' יש כלל (כל' ספר של בינונים הנ"ל) וכמו מקום ארון אינו מן המדה שעם היותו בבחי' מקום היה בטל בתכלית לגבי למעלה מן המקום כו', שהיה המקום בעצם מקום קדוש לית דין אתר הדיוט.
(ספר המאמרים תרס"ג ח"א ע' נח)

שימוש בשמות הקדושים

עניינו של מורנו הבעל שם טוב היה לגלות אלוקות

מלך אדיר ואיש מדוכא

רבינו הזקן אמר פעם: כשהרבי (המגיד ממעזריטש) רצה לצייר את הרוממות של הסבא (הבעש"ט), אמר: כי רוממות מלך אדיר, הוא כלא נגד הרוממות של הרבי. וכשדיבר על הביטול של הבעש"ט, אמר: כי איש עני מדוכא השפל ונבזה ביותר בעיני עצמו אינו בערך לגבי הביטול של הבעש"ט. וכשסיפר זה רבינו הזקן אמר: הקשיבו יהודים, מה שהרבי אומר, זהו העניין של אור אין סוף למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית. ושקע בדביקות זמן מרובה.
(ספר השיחות תרצ"ו ע' 134)

כל ניצוץ תפס מקום

בכלל יש שני מיני בעלי בתים יש מי שהוא עשיר והכל מתנהג אצלו בהתפשטות גדולה, ואינו מדדק על דברים קטנים, שאינו תופס מקום, אבל מי שהוא באמת בעל הבית הנה כל דבר קטן תופס מקום אצלו, ואין זה מצד כילות רק כן הוא מחוש בעל הבית אמיתי, כי גם דבר קטן תופס מקום. הבעש"ט הי' בעל הבית על העולם, וע"כ תפס אצלו מקום גם ניצוץ היותר קטן שבשמשות.
(ספר השיחות תרצ"ו ע' 149)

ממשיך אלוקות בדצ"ח

בגלל עבודתו - לקרב את כולם [ועד שהי' מקרב גם אינם יהודים ופחותי הערך שבהם, וכידוע שהראה קירוב ואהבה לגזלנים, ויתירה מזו: שאהבתו היתה גם לחי וצומח], זכה להמשיך גילוי אלוקות גם בחי [כידוע הסיפור שבעת תפלתו הרי העיזים שראו אותו

הכלל השתמש לפעמים בשמות הקדושים, וגם זאת לא בביטוי השמות כדיבור כי אם בכוונת השמות. שכן בשמות הקדושים ישנן כידוע שלש מדריגות: מחשבה דיבור ומעשה. ומורינו הבעל שם טוב השתמש לפעמים בשמות הקדושים לצורך הצלת הכלל, וגם אז רק בכוונת השמות. אך עיקר עניינו של מורנו הבעל שם טוב היה לגלות אלוקות בעולם. (אחרון של פסח תש"ד)

בעולם, ולא השתמש בשמות הקדושים. הוד כ"ק אאזמור"ר הצמח צדק אמר: אלה האומרים שמורנו הבעל שם טוב השתמש בשמות הקדושים - טועים, שכן יהודי בכלל המתנהג על פי תורה בכוחו לעשות גם את העולם על פי תורה וביחוד מי שהוא עצמו תורה. אך, זה בנוגע להצלה פרטית, ואילו בעניין של הצלת רבים זקוקים לתפילה של רבים, ולצורך הצלת

תורת פלאות

ענין הכבוש הוא להשתמש בכחותיו ובמעלותיו, דרב תבואות בכח שור ומתנהג בתוקף, וזהו איזהו גבור הכובש את הכחות של יצרו ומשתמש בו בקדושה. (ספר המאמרים תש"ט ע' 92)

צמאון גופני לאלוקות

"צמאא לך נפשי כמה לך בשרי", פירש מורנו הבעש"ט נ"ע מ"ש ברש"י ז"ל "כמה לשון תאוה ואין לו דמיון", שהתאוות בשרי' מה שהאדם מתאוה מצד טבע הגוף שהטביע הקב"ה בתולדתו אין להם שום דמיון כלל לאותה התאוה שנתאוה דוד המע"ה בבשרו לאלקות. (ספר המאמרים תש"ג ע' 178)

סור מרע ועשה טוב

"סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו", פירש הבעל שם טוב: בכל דבר גשמי מהדברים המותרים נמצא טוב ורע: הגשמי הוא רע והחיות האלוקי המחיה את הגשמי הוא טוב. האדם המשתמש בגשמי צריך להיות "סור מרע", לא לרצות את התענוג הנמצא בגשמי, ולהיות "ועשה טוב", לרצות להיות נזון ולהושע מהחיות האלוקי שבדבר הגשמי. "בקש שלום ורדפהו" - האדם שהוא סור מרע ועשה טוב צריך לבקש ולרדוף לעשות שלום בין הגשמי לבין חיות האלוקי שמחיהו. (ספר המאמרים אידיש ע' 75, "היום יום" ה מנחם אב)

ואני - לא אראנו

פירש הבעש"ט "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'" - בניחותא: "אם יסתר איש במסתרים ואני - לא אראנו", בשעה שהאדם הוא "ואני", הוא בעיני עצמו "אני", אז "לא אראנו", הקב"ה כביכול לא רואהו. (לקוטי שיחות ח"ד ע' 1033)

מלחמה בשביל ניגון

ואף כל המלחמות בין האומות הוא צורך איזה ברור מהם אף שאין שייכות זה לקדושה. והיינו כענין שאמר הבעש"ט ז"ל שהי' איזה מלחמה ז' שנים בין שני גויים בשביל שיתבררו הקולות מתרועעת המלחמה כו' ויעשה מהם איזה ניגון שיעבוד הצדיק את ה' בניגון ההוא כו' וד"ל. (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א עמוד רא)

מים תחתונים בוכין

אומר הבעל שם טוב . . . איתא בזוהר הקדוש "מים תחתונים בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא קדישא". כל המעיינות הנה מן היום אשר הקב"ה הבדיל בין מים למים, הנה המים התחתונים בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא קדישא, שיעשו בהם ועל ידם דבר שבקדושה, כמו רחיצת ידיים קודם התפלה, טבילת מצוה, טבילת טהרה לתפלה ולתורה, נטילת ידיים עם ברכה בהזכרת שם שמים, מים לשתיה ומברכין עליהם לפנייהם ולאחריהם. מאז ברא הקב"ה את המים, והבדיל בין מים למים, הנה מים תחתונים בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא קדישא להיות תשמישי מצוה ותשמישי קדושה וטהרה, ובכיתם הלזו של המעינות יכולה להמשך מאות ואלפים בשנים עד אשר אחד היהודים עובר עליהם ורוחץ ידיו ומברך על נטילת ידיים, או שותה לצמאו ומברך תחלה וסוף. (לקוטי דיבורים ח"ד תקצו, א ואילך)

הכובש את יצרו

הבעש"ט אמר: איזהו גבור הכובש את יצרו, כובש את יצרו אמרו ולא שוברו, כי שבירת היצר אין זה גבורה כלל, כי בשביל לשבור את היצר די ומספיק שכל הישר, דהשכל הישר מחייב שצריכים לשבור את היצר, אבל

שיטתו באהבת ישראל

השער הראשון

כ"ק אדמו"ר הצ"צ אמר בשם אדמו"ר הזקן שאמר על ה"סבא" - הכוונה על הבעש"ט נ"ע - שכל מה שפעל הוא לגלות מהו יהודי. אחרי כל התורות והסודות ששמעו מרבם הבעל שם טוב, שאפילו נאצלים ופרצופים העליונים היו מאחלים לעצמם לשמוע אותם, הנה העיקר מה שהבעל שם טוב גילה הוא מהו יהודי.

(ספר השיחות תש"א עמוד צ"ח)

כ"ק מורנו הבעש"ט אמר: אהבת ישראל היא השער הראשון המוליך אל חצרות הוי'.

(ספר השיחות תרצ"ו עמוד 20)

הרב המגיד אמר: מרגלא בפומיה של הרבי הבעל שם טוב: אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלוהיכם" - האוהב את האב אוהב את הבנים.

(אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' תקנ"ד, היום יום כד אב)

מאמר הבעל שם טוב: כל יהודי יקר להקב"ה, כמו בן יחיד שנולד להוריו לעת זקנותם, ובמדה מרובה מזה.

(היה שגור בפיו של הרבי זי"ע בשם הרבי הקודם)

אנחה בקצה העולם

בעל חוש יכול להבין ולצייר לעצמו את אהבת ישראל של מורנו הבעל שם טוב.

מורנו הבעל שם טוב התפלל וערך "פדיון נפש" כשמישהו היה שרוי בצער, ולא רק במכירו, אלא שמע והרגיש באנחה יהודית גם כשהנאנח היה בקצה העולם.

מורנו הבעל שם טוב מסר את נפשו על אהבת ישראל, אפילו למי שלא הכיר אותו כלל.

(ספר השיחות ת"ש עמוד קי"ח)

מאמר הבעש"ט באחת משיחותיו הקדושות: הנני מעיד עלי שמים וארץ, אשר במשפט הקשה שהי' על איש אחד בבית דין של מעלה והוא איש פשוט שלא ידע רק להתפלל ולאמר תהלים, והי' מופלא באהבת ישראל בכל כחות נפשו: במחשבה שחשב

תמיד באהבת ישראל, בדבור שהי' מדבר באהבת ישראל ומעשה שהי' מהנה לכל אחד מישראל כפי כחו, הצטער בצערו של כל אחד מישראל בין איש ובין אשה ושמו בשמחתו, ופסקו בבית דין של מעלה חלקו בגן עדן בין הצדיקים הגאונים שאמרו רז"ל שהם אוהבי ישראל.

האנחה שיהודי נאנח על צערו של יהודי אחר - שוברת את כל מחיצות הברזל של המקטרגים, והשמחה והברכה שיהודי שמח בשמחתו של עוד יהודי ומברכו - מקובלת אצל השי"ת כמו תפלתו של ר' ישמעאל כהן גדול בקדש הקדשים.

(ספר השיחות תש"ג עמוד 161)

פוסק על עצמו

מקובל בשם הבעש"ט דכל הפוסק איזה דבר על חבריו הן לטוב והן לרע - הוא פוסק על עצמו. כגון, האומר עבור מעשה הטוב או דיבור הטוב שעשה או דיבר זולתו מגיע לו שיעזרהו השי"ת בהדרוש לו, או אומר בעד הלא טוב שעשה או דיבר חבריו מגיע לו כך וכך, הנה בכל דבריו אלה הוא פוסק על עצמו, בין לרע ובין לטוב, והמצדיק דין שמייים על זולתו ואינו מצטער ומעורר עליו רחמים הנה בדיבורו זה מקטרג על עצמו שמעיינים במעשיו ובדיבוריו, והמשתתף בצערו של חבריו ומעורר עליו רחמים בא על שכרו. (הוספות לכתר שם טוב, אות קמ"ו)

תורה שאין עמה מלאכה

מורנו הבעש"ט אמר על מאמר חז"ל "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה", מלאכה משמעותה התעסקות, כל תורה שאין עמה מלאכה, התעסקות באהבת ישראל, סופה בטילה, כל שטיקעל תורה שלומדים ואינה מביאה למלאכה - זאת אומרת לאהבת ישראל - תורה זו אינה תורה.

זוהי אחת מהג' תורות ששמע הגאון הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשוב. התורות ששמע הרב מברדיטשוב ממורנו הבעש"ט עוררו אצלו התגלות עצם נשמתו הקדושה, שעם עבודתו הקדושה במסירת נפש להמליץ טוב על כל בן ובת ישראל זכה הוא להעמידו בהיכל הזכות.

(ספר השיחות ש"ת ע' 115)

מתולדות חייו

כל יהודי בלי הבדל מי הוא ואיך הוא.
בצוואה קצרה זו, מסר האב הקדוש לבנו יחידו בן
החמש, את ה"צידה לדרך" לכל החיים.
(ספר השיחות תש"א עמ' 153)

בן עשר שנים בשנת תס"ח נכנס לעדת הנסתר
בן ארבע עשרה בשנת תע"ב יסד את שיטתו
נדד מכפר לכפר ומישוב לישוב לשמוע ולגרום
שיהודים, אנשים נשים וטף, יאמרו "השבח להשי"ת"
ו"ברוך השם". היה לבוש בבגדי כפרי והיה נמצא
תמיד בחברת אנשים פשוטים ומחזק אותם בעניני

נולד בח"י אלול תנ"ח
בן שלוש שנים הכיר את בוראו
בן חמש שנים התייתם מאביו
בהיותו בן חמש, נשאר מורנו הבעל שם טוב יתום
מאביו הקדוש, שנפטר בהשאירו לו הצוואה הקצרה
הבאה:

בני! אומר הגאון הצדיק הישיש ר' אליעזר בשכבו
על מיטת חוליו, ברגעים האחרונים לחייו בעולם הזה,
אל בנו יחידו בן החמש:

אל תירא מאף אחד ומשום דבר בעולם, כי אם
מהקב"ה בלבד. אהוב בכל עומק לבך ובלהב נשמתך

כאשר יהיה האופן בתוך האופן...

על מעשה שאירע בחג השבועות הקב"א,
במאות שנה להסתלקותו של מורנו הבעש"ט

בברכת מזל טוב, ויפשט את בגדו העליון ויתנהו
לכ"ק מרן דובער, וילבש את בגדו של כ"ק ר' דובער
וישב במקומו.

ומיד ישב הרה"ק ר' דובער בראש השולחן, וכל
החבריא קדישא עמדו על רגליהם לשמוע את התורה
אשר יאמר הנשיא החדש. ועל פי המסורה הנה התורה
הראשונה אשר אמר, היה דרוש על פסוק מראיהם
ומעשיהם כאשר יהיה האופן בתוך האופן¹.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרב בעל צמח צדק מסר
לבנו כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, אשר הדרוש "מראיהם
ומעשיהם" הנדפס בספר תורה אור פרשת יתרו², הוא
הדרוש הראשון שאמר כ"ק הרב המגיד ממעזריטש
בשעת קבלו את הנשיאות בחג השבועות שנת
תקכ"א, כפי אשר שמע רבנו הזקן מפי הרה"ק רמ"מ
מהר"א דאק³ בעל פרי הארץ שהיה באותו מעמד, רק

ברשימותיו של כ"ק אדמו"ר הרי"צ מופיע הסיפור הבא:
אחרי הסתלקות מורנו הבעש"ט נבחר בנו הרה"צ ר'
צבי לנשיא ומנהיג; אמנם, כעבור שנה ראשונה ראתה
החבריא קדישא כי בן מורם ורבם חלוש בכחותיו,
ולפי המצב אז היה דרוש עוז ותעצומות ואיש אשר
רוח בו לעמוד בראש ההנהגה, וידאגו מאד.

בסעודת יום טוב שני של חג השבועות, ביום
הראשון אחר היארצייט הראשון של מורנו הבעש"ט,
ישב כ"ק הרה"צ ר' צבי בראש השולחן מלוכש בבגדי
קדש של כ"ק אביו מורנו הבעש"ט, וכל החבריא
קדישא עוטרם אותו. לאחר שגמר לומר תורה עמד
מלא קומתו ויאמר:

היום בא אלי אבא הקדוש, ויודיעני כי הפמליא
של מעלה עם משמשיהם שהיו רגילים להיות אצלו,
עברו היום להקדוש ונורא מרנא ורבנא ר' בעריניא
ב"ר אברהם, אשר על כן בני תמסור לו את הנשיאות
במעמד כל החבריא קדישא, והוא ישב במקומו בראש
השולחן, ואתה בני תשב במקומו, ודע כי תצליחו, ופי
שנים ברוחו.

ותוך כדי דיבור פנה להרב הקדוש ר' דובער

1. מתוך הפטרת חג השבועות.

2. סט, ב.

3. ידוע גם בכינוי רבי מנחם מענדל מוויטבסק, ומנוחתו
כבוד בעיה"ק טבריה.

הצדיקים הנסתרים. וכשנשלמו עשר שנות הלימוד הנה בח"י אלול תצ"ד על פי תוקף הוראת ודרישת מורו אחיה השילוני נתגלה כ"בעל שם טוב" עושה נפלאות ומגלה עמוקות.

בן ששים ושתיים שנה בחג השבועות תק"ך נסתלק, זי"ע ועל כל ישראל

עשרים ושש שנים נמשכה נשיאותו של הבעל שם טוב וביום ראשון של חג השבועות ביום הרביעי בשבוע בשנת תק"ך ניטלו המאורות ונסתלק בן ששים ואחד שנים שמונה חודשים ושמונה עשר יום.

(ליקוטי דיבורים חלק א' עמ' קל"ז)

אמונה פשוטה ומרגילים שלא ילמדו מהנכרים יושבי הכפרים ומרגילים לשמור לשונם מלשון הרע רכילות ודיבורי קללה. מחלק אגוזים ותפוחים לילדים קטנים ומרגילים לברך עליהם וה' עונה אמן אחר ברכותיהם בדבקות עצומה.

(ליקוטי דיבורים חלק ג' עמ' תקכ"ז)

בן עשרים ושש בח"י אלול תפ"ד פסקו למעלה שאחיה השילוני יתגלה אליו וילמדו

בן שלושים ושש בח"י אלול תצ"ד התגלה

בו ביום מלאו עשר שנים ללימודו והדרכתו של אחיה השילוני את מורנו הבעל שם טוב. במשך עשר שנים אלו הנהיג מורנו הבעל שם טוב את עדת

הבעל שם טוב להרב המגיד: אמת הדבר שהוא אומר אות באות כפי שקיבלת ממני.

הוראה לכל ההולכים בעקבותיהם

ומה מיוחד כל כך בדרוש על פסוק זה דווקא?

ביאר כ"ק אדמו"ר זי"ע בהתוועדות חג השבועות תשל"ב:

הענין של "כאשר יהיה האופן בתוך האופן" - "פירוש, כמו אופן קטן בתוך אופן גדול, שאופן הגדול הסובב את אופן הקטן למעלה הוא גבוה מן אופן הקטן ומלמטה בתחתית אופן הקטן מלמעלה מן הגדול". נמצא שדוקא מצד האופן הקטן ניתן להגיע לדרגא עליונה יותר מאשר ב"אופן גדול" מצד עצמו.

וכפי שהיה אצל משה רבינו, שדוקא על ידי התעסקותו בצאן יתרו נבחר להיות רועה ישראל, וכן בדוד המלך נאמר "מאחר עלות הביאור", ועל דרך זה הבעל שם טוב שבתחילה היה "באהעלפער" [=עוזר למלמד].

מאמר זה מסר הבעל שם טוב להמגיד, והמגיד לאדמו"ר הזקן, ואדמו"ר הזקן מסר אותו לכל הדורות שלאחריו.

וההוראה מזה לכל אחד מההולכים בעקבותיהם, במכלשכן וקל וחומר - שגם אם נדמה לו שהוא "אופן גדול", עליו להתעסק עם "אופן קטן", ודוקא על ידי זה יבוא לעילוי הגדול יותר.

שרבנו הזקן ביאר אותו על פי סגנונו הוא.

ואף שגם בימי נשיאותו של כ"ק הרה"צ ר' צבי היה הרה"ק ר' דובער מנהיג ההנהגה כללית, מכל מקום הורגשה חלישות בעבודה הכללית, עד אשר עברה הרינה במחנה המנגדים אשר בנין מורנו הבעש"ט מתמוטט ח"ו. אמנם מכיון שנתמנה הרב המגיד לנשיא, הנה במשך כשלושה חדשים נתבצרו כל מרכזי העבודה, הן אותם שבואהלין⁴ ופאדאליא⁵, והן אותם שבליטא ובפולין, ומרכז המרכזים שאצל מורנו הרב המגיד עבד בשקידה רבה.

"אינני אומר כלום משלי"

מעניין להשוות את המסופר כאן עם מקור קדום יותר, הלא הוא הספר "בית רבי", שגם בו אנו מוצאים הלאותה מסורת על חשיבותו של הדרוש "מראיהם ומעשיהם" - וכך מסופר שם (ח"ט פט"ז בהערה) אודות ימי מאסרו של כ"ק רבינו הזקן:

"קודם שהביאוהו למשפט, היו אצלו פעם אחת רבו הרב המגיד עם הבעל שם טוב נ"ע מעלמא דקשוט... אחר כך ביקש רבינו מהם שיהיו לעזר לו כו', וטען הלא אינני אומר כלום משלי כי אם משלכם, כפי שקיבלתי ממורי מה שקיבל הוא ממורו כו'.

"ואמר לו הבעל שם טוב שיאמר איזה דרוש. ואמר רבינו הדרוש מראיהם ומעשיהם כאשר יהיה האופן בתוך האופן (שאחר כך נדפס בספר תורה אור), ואמר

4. חבל ארץ במערב אוקראינה.

5. חבל ארץ בדרום אוקראינה.

6. תורה אור שם.

וכתר שם טוב עולה על גביהן

אמרי קודש של מורנו הבעש"ט מפורשים ומבוארים,
מתוך הכרך החדש של כתר שם טוב המבואר
ליום ההילולא של הבעש"ט בחג השבועות

לקחת את היצר הרע בשבי - ללמוד מחריצותו במילוי שליחות ה'

לשבות אותו עצמו בשבי ולהביאו לרשותנו, ופירוש הדברים בעבודת ה' הוא שיש להפיק תועלת מן היצר הרע ("אויבך") עצמו ובכך הוא נעשה "שבו" ברשות הקדושה; וזאת על ידי התבוננות בדרכיו ותכונותיו של היצר הרע - כגון היותו "זריז במלאכתו לפתות את האדם בעבירה כדי לעשות שליחותו יתברך"⁴ - אשר "מזה יקח אדם מוסר לעצמו שיהיה זריז במלאכתו שלא לשמוע ליצר הרע, שהוא רצון קונו יתברך"³, ו"בזה כובש היצר הרע"⁵ ("ושבית שביו")⁶.

מהבעש"ט וזה"ה¹.

הדבר תמוה איך שומע אדם ליצר הרע לעשות עברה, שהרי אדרבה, היה לו ללמוד מיצר הרע עצמו שעושה רצון קונו תמיד ולנהוג אף הוא כמותו, לעשות רצון קונו תמיד ולא להשמע לקול היצר הרע לדבר עבירה!²

וזהו שכתוב³ "כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו" - היינו שתכלית המלחמה אינה להניס את האויב אלא

1. ראה גם לעיל סימן קלד ולהלן סימן שעב. קדושת לוי, ליקוטים ד"ה ואורח צדיקים.
2. ראה גם בקדושת לוי שם: "כי היצר הרע עושה זאת רק למען לקיים מצות בוראו, שנברא לכך; אם כן מהראוי שגם אנכי אקיים כל מצותיו יתברך בדחילו ורחימו". ועיין עוד לעיל סימן קלד שם הערה 5.
3. תצא כא, י.

4. סימן קלד.
5. שם. וראה גם לעיל סימן קעא. צפנת פענח שמות, ד"ה בפסוק ויאמר ה'.
6. בתוי"י כאן מסיים: "וזהו גם כן פירוש המשנה [אבות פרק ד, א] "איהו חכם הלומד מכל אדם", גם מיצר הרע וכו". וראה עוד לעיל סימן קלד שם בהערה הנ"ל.

עבודת ה' דורשת "התחדשות" תמידית - "פתיחת צינורות" חדשים

מהבעש"ט זלה"ה.

ואמר לו האר"י זלה"ה שלא יפול ברוחו לפי ש"אתה פתחת הצינור" - כלומר, לאחר שאתה טרחת ויגעת על פירוש זה, ועל ידי כך "הורדת" והמשכת אותו לעולם, יכלו הללו להשיגו בנקל⁷. והן הן הדברים, שעשיית דבר בפעם הראשונה היא בבחינת "נס" וחיידוש, ועל כן עשיה זו דורשת יגיעה וטרח מיוחדת, ומכאן ואילך נפתח הצינור ונעשה הדבר בבחינת "טבע"⁸.

וזהו שכתוב⁹ "אם בחקתי תלכו", פרוש, כי אחר שפתח הראשון את צנור החכמה בחידוש דברי תורה - שבעך גזרם לפתיחת צנור השפע בכללותו, וממילא מביא גם לידי תוספת שפע וברכה גשמית לעולם¹⁰, כמו ששמעתי ממורי¹¹ - והוא הדין כשפתח הראשון את

אמר רבינו¹ פרוש על מאמר הש"ס² "כל העולם נזון בשביל חנינא בני", פרוש, "בשביל חנינא בני" היינו - באמצעות ה"שביל" של "חנינא בני", כי "שביל" [דרך מעבר] הוא צינור³ המוביל את השפע למקום אחר, והיינו שהוא - רבי חנינא בצדקותו - היה זה שפתח הצינור ושביל להשפעת השפע לעולם.

ליתבאר יותר ענין "פתיחת הצינור" על פי מה ששמעתי ממורי⁴, שענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע, ואז דוקא נקרא נס; ואחר כך - מכאן ואילך נעשה זה טבע גם כן, כיון שכבר "נפתח הצינור" ונמשכה לעולם היכולת לדבר זה.

וכן הוא בעניני עבודת ה': "נס" הוא עבודה רוחנית חדשה שלא היתה בעולם עד עתה, ואילו כאשר אדם מגיע רק לבחינה ומדרגה שכבר היתה בעולם בעבר - אין זו אלא בחינת "טבע". וכמו ששמעתי⁵ בשם הרב הבית יוסף - רבינו יוסף קארו, שסיפר על עצמו שפעם אחת פרח ויגע בלימודו עד שגב - עמד על פרוש איזה מאמר, ואחר כך שמע את אותו הפרוש נאמר מאחרים גם כן, ונצמער - היתה בו חלישות הדעת מכך שהוצרך להתייגע על מה שאחרים השיגו בנקל⁶,

7. "כמו שכתב הרב חיים ויטאל [ראה שער מאמרי רז"ל, סוף מאמרי מדרשי רז"ל. וראה גם אור החמה לזהר חלק א א, א] על מאמר [השגור בזהר] "פתח ר' שמעון וכו'", רוצה לומר שהוא פתח הצינור לדרוש זה, כי צדיק יש בכחו לפתוח צינורות חדשים... וכמו שכתוב בשם הבעש"ט על מאמר כל העולם נזון בשביל חנינא בני, רוצה לומר ב"שביל" שעשה כאשר גילה ר' חנינא בן דוסא איזה סוד - אז נעשה שביל וצינור לכל העולם, ונקל הדבר שגם אנשים אחרים יבינו את זה" - שבחי הבעש"ט שם (וראה שם עוד שהביא יסוד לכך מדברי חז"ל יבמות צב, ב. ועיין בדברי הבית יוסף במגיד מישרים, תצא ד"ה אור ליום שבת כ"ד לניסן. מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ע' תסד. אור התורה נ"ך ע' א"רג).

8. ראה גם לעיל סימן צג (ב). וראה עוד בתו"י כאן אודות משה רבינו, שפתח את צינורות יראת ה' לכל דורו, עד שעל כל אותו הדור נאמר (ברכות לג, ב) שהיראה היא "מילתא זוטרת" [=דבר קטן]. עיין שם.

9. בחוקתי כו, ג.

10. דברים אלו - שפתיחת צינור החכמה מביאים גם לפתיחת צינור שפע הברכה בכללותו - נזכרים כאן כמאמר המוסגר; ולהלן, לאחר פירוש הלשון "אם בחוקתי תלכו", יתבאר על פי הדברים הללו המשך הפסוק "ונתתי גשמיכם בעתם".

11. ראה בשינויי נוסחאות שמציין לפירוש רבינו על הפסוק "תפילה לעני גר" (המובא לעיל סימנים ס, צז), ושם מובאר שמילוי בקשת האדם בענינים רוחניים גורר גם

1. ראה גם לעיל סימן ה ובמצוין שם.
2. ברכות יז, ב: "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזוין בשביל חנינא בני כו".
3. לעיל שם.
4. ראה גם לעיל סימן קיט.
5. ראה גם שבחי הבעש"ט ע' קמט. לקוטים יקרים סימן קפז. חומת אנך משלי ג, יג. מדבר קדמות, מערכת י אות נח (בשם ספר אורים גדולים - ראה שם בחלק אור לישרים דרוש כג). ועיין אגרות קודש אדמו"ר זי"ע, חלק כט אגרת יא'קעג, הערה ד"ה שפתח.
6. ראה בשבחי הבעש"ט שם, ש"אחרים" אלו היו "נחותי דרגא".

צִנּוֹר הַיָּרָאָה וְעִבּוּדָתָהּ' בחידוש מדרגה ודרך מיוחדת בעבודת ה' ⁸, אזי על ידי "פתיחות" אלו נַעֲשֶׂה זֶה (ההוספה בתורה ובעבודת ה' שנמשכה לעולם על ידי כך) בבחינת טִבְעִי; ועל כך באה אזהרת התורה "בחוקתי תלכו", פירוש, שצִרְיָךְ שְׁלֹא יִהְיֶה הדבר חֶק קְבוּעַ ורגיל בלבד, בבחינת "בחוקתי", היינו שִׁישְׁאָר האדם רק בַּמִּדְרָגָה זו של עבודת ה' שכבר ירדה לעולם בעבר, כִּי אִם "תלכו" - שִׁלְךָ ויעלה מַמְדְּרָגָה לַמִּדְרָגָה עֲלִיוֹנָה יותר ¹², לַחֲדָשׁ וְלִפְתָּח עוֹד צִנּוֹר חֲדָשׁ שלא היה בעולם עד עתה. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב "אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וגו'".

להנה, כאמור לעיל, ענין זֶה - פתיחת צינור של שפע רוחני בעניני עבודת ה' - גִּזְרֵם לַחֲדָשׁ תוספת בַּצִּנּוֹר הַשֹּׁפֵעַ וְהַבֹּרֶכֶה הגשמיים גַּם בֵּין; וְלִכְךָ - כהמשך לשון הכתוב - על ידי "בחוקתי תלכו" אזי "וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וגו' ¹³".

וּבִדְרָךְ זֶה נִשְׁמַעְתִּי בִשֵּׁם מוֹרִי ⁴ פְּרוּשׁ על הַפְּסוּק ¹⁴ "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר וגו' כִּי חֶק

לְיִשְׂרָאֵל הוּא", שלפי פשוטה כוונת הכתוב היא ללמדנו רק את זמן התקיעה - בראשית חודש תשרי, וְהַקְשָׁה דָּאֵם כֵּן הָיוּ לִיָּה לְמִימָר [=היה לו לומר] "תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּחֲדָשׁ" ¹⁵, וְתִרְצֵן בדרך רמז דְּתִיבַת "בחודש" עצמה היא הוראה לאדם, וְהָכִי פְּרוּשׁ - כך הוא פירוש הציווי שבכתוב: כִּי יִרְאֶה וישתדל אדם תמיד שִׁיְהִיָּה "בַּחֲדָשׁ" מלשון חידוש ¹⁶, רוֹצֵה לזַמֵּר לַחֲדָשׁ ולפתוח את הצינור לבחינה ומדרגה חדשה בעבודת ה' שלא הגיע אליה עד עתה, כדי שְׁלֹא יִהְיֶה אופן הנהגתו בקודש כְּמוֹ חֶק קְבוּעַ ורגיל בלבד (בבחינת "טבע") ¹⁷.

וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב לאחר מכן "כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" - פירוש, כאשר הנהגת איש ישראל היא באופן של "חוק" בלבד, "כמו חוק קבוע", ללא כל התחדשות ("בחודש") - אִזּוּ "מִשְׁפָּט לְאֱלֹקֵי יַעֲקֹב", כלומר, "אלקי יעקב" יבוא עִמּוֹ ל"משפט" ויתבענו עַל זֶה וכו'.

15. "שתחילה צריך לפרש את המצוה, תקעו בשופר, ואחר כך את זמנה, בחודש" - תורת מנחם חלק לה ע' 93.
16. ראה גם אור תורה סימן רסא. לקוטי תורה דרושים לראש השנה נג, ד.
17. ראה לעיל סימן קיט הערה 8, שהדברים אמורים גם לגבי אופן קיום מצות שופר עצמה, עיין שם.

"תורי זהב" ו"נקודות כסף" בעבודת ה' - אהבה ויראה והיחס ביניהן

מהבעש"ט.

כתיב בשיר השירים ¹ - בענין תכשיטי ה"כלה", כנסת ישראל - "תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף". וביאור הדברים בעבודת איש ישראל לפני ה': "תורי זהב נַעֲשֶׂה" - פְּרוּשׁ, דְּחִילוֹ, יראת ה' הנקראת בשם "זהב" ². "עם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף" - אהבת ה' הנקראת בשם "כסף" ² (כיסופין). פְּרוּשׁ, שְׁלֹא יִדְבַּר את מילות התורה וְהַתְּפִלָּה בַּפִּנִּיָּה

חִיצוֹנִית כלל ³ - כלומר שלא תהיה מעורבת בלימודו ובתפילתו שום נגיעה אישית מחוץ ליראת ה' ואהבתו, שְׁמֹזָה - מן הפניה האישית המעורבת בעבודת ה' - נִבְרָא כח טומאה נוסף בעולם ומתרבים הַקְּלָפוֹת ⁴ (כי מאחר שאין

3. אודות לימוד תורה ללא כל פניה חיצונית - ראה גם לעיל סימנים כח (ב), ר (ב). ואודות תפילה ללא כל פניה חיצונית - ראה גם לעיל סימנים קלו, קנט הערה 29, קסח, רסח.
4. ראה עוד לעיל סימנים ו, רא (ג) ובנוסח המקור, רכ (א) הערה 10, רכג.
4. ראה לעיל סימן קלז הערה 7 וסימן רכג. תקוני זהר,

1. א, יא.
2. ראה לעיל סימן קסא הערה 26.

באדם **דְּחִילוֹ** הנקרא "זהב" במדה גדולה **יוֹתֵר מִרְחִימוֹ שֶׁנִּקְרָא "נִקְדוֹת הַכֶּסֶף"**¹³.

גַּם פֶּרֶשׁ רבינו על פסוק זה¹⁴, באופן אחר, שכוונת לשון הכתוב מתפרשת כהדגשה לאידך גיסא: אמנם **"תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ"**, אך עדיין נחוץ ומוכרח שיהיה הדבר "עם נקודות הכסף" (וכדלהלן). **מִשָּׁל לְמָה הַדָּבָר דּוּמָה**¹⁵? **אַחַד שְׁלֹמֹד מְלָאכַת נִפְחִין** - שהלך לראות כיצד עושה הנפח את מלאכתו על מנת להתלמד, וְאוֹלַם לֹא רָאָה את הפעולה העיקרית¹⁶ - **אִיד מְשִׁימִין תְּחִלָּה נִיצוֹן אִשׁ לְהַבְעִיר** תחת הכלי, כך שהיה סבור שמלאכה זו אינה דורשת כל פעולה נוספת מלבד מ'ה שראה¹⁷, וְהִלֵּךְ לְבֵית הַמֶּלֶךְ להציע עצמו למלאכה זו, אך כמובן לא הצליח לעשות דבר בהעדר אש, וְנִטְרָד - נענש וסולק **מִשֵּׁם, וְחֹזֵר לָרַבּוֹ רֹאשׁוֹן לְלַמְדוֹ הָעֵקֶר**. וְזֶהוּ שֶׁפְּתוּב כֹּאן: הן אמת שצריך אדם שיהיו בידו **"תּוֹרֵי זָהָב" - הִיא תּוֹרָה וְעֲבוֹדַת ה'** ("שיש ב' תורות, שבכתב ושבעל פה, וזה [ו]ן שאמר **תּוֹרֵי זָהָב**"¹⁸), **אֲמַנִם** בכך לא די כלל, וצריך הוא שלא להחסיר את **הָעֵקֶר - "נִקְדוֹת הַכֶּסֶף", נִיצוֹן אִשׁ ("נקודת אש"**¹⁹) של כיסופין, דהיינו שעליו **לְהַבְעִיר** בלבו **הַתְּלַהּבוֹת וְכֶסֶף וְחֹשֶׁק לְעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ**. וְדַבְרֵי פִי חֲכָם חֵן¹⁹.

13. עיין בשינויי נוסחאות כאן. לעיל סימן קל. ראשית חכמה שם. תניא ריש פרק מא.
14. ראה גם בפ"י דרוש לשבת הגדול, ד"ה ועתה נבאר שאר הספיקות. אור הגנוז לצדיקים (למלקט הדברים), פרשת ראה.
15. ראה גם צפנת פענח וארא, ד"ה ועפ"ז נראה להבין ענין נוסח. לקוטי שיחות חלק ג, תשא סעיף ג.
16. כדלהלן בפנים. וראה גם במובא בהערה הבאה.
17. בבפ"י שם: "שמעתי משל, איש אחד למד אצל צורף אומנות, ואחר שלימדו האומנות רשם לו ברשימה סדר האומנות, ולא רשם לו שיש גחלת של אש בתחילת המלאכה, כי הוא העיקר ואין צורך להזכירו; והוא [המתלמד] טעה בזה וסבר [שיש לעשות רק את הפעולות שנרשמו] וכו'".
18. שם.
19. על פי לשון הכתוב - קהלת י, יב.

עבודתו הרוחנית נעשית לשם שמים בלבד אלא מעורבת בתוכה ה"ישות" והמציאות שלו⁵, "אשר הוא מערב הפניה עם מעשה הטוב"⁶, הרי שיש בטוב זה תערוכות רע⁷ שממנו יכולות הקליפות לינוק - וממילא הדבר גורם שההשפעות הרוחניות של עבודתו "יושפעו למקום אחר, ויתן כח להסטרא אחרא בעירובו רע בטוב"⁸, וכח טמא זה מתגלגל בגופי בני אדם **וּמִתְלַבֵּשׁ בְּרָשָׁעִים** המפריעים לו בעבודת ה', שמחזק את כחם ואת מעשיהם כנגדו, וזאת על מנת להענישו **וּלְנִקֵּם מִמֶּנּוּ** על שיצר כח של טומאה בעולם⁸, **כְּמוֹ שֶׁשִּׁמְעֵתִי כְּעֵין זֶה מְמוֹרֵי הַבַּעַשׁ"מ**⁹. וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ¹⁰ לגבי נח שהיה מובטח **"שֶׁלֹּא יִהְיֶהוּ רָשָׁעִים שְׂבִדּוֹר"**, והיינו¹¹ שהצדיק זקוק לשמירה מיוחדת שלא תבוא מעבודתו הרוחנית יניקה לקליפות ותתהווה על ידי זה מציאות של "רשעים" העלולים להזיק לו, וְהִבֵּן.

יְמָה שֶׁנִּקְט הכתוב לשון של מיעוט כלפי האהבה, **"נִקְדוֹת הַכֶּסֶף"**¹² - כי צָרִיךְ שיהיה

- תקון יח - לג, ב.
5. ראה צוואת הריב"ש סימן צב.
6. לקוטים יקרים סימן קלא. ועיין עוד לעיל סימן קכו (ב) ולהלן סימן רצדצא.
7. עיין לעיל סימנים קנה, רעח.
8. ראה תו"י פינחס קנז, א [קסב]: "נודע שאין הקב"ה מייסר את הצדיק כי אם על ידי אדם רשע, ולא על ידי צדיק אחר" (עיין שם הטעם לכך, כי על ידי יסורים אלו יתוקנו הניצוצות הרוחניים השייכים לצדיק שנפלו לידי הקליפות. וראה בארוכה במקורות שבהערה הבאה).
9. ראה תולדות יעקב יוסף מצורע פז, א [תגד]. צפנת פענח שמות, ד"ה ובזה יובן ויקם מלך חדש (ושם ציין לפירוש האלשיך על הפסוק בישיעה סד, ו. וראה גם בפירושו ראש פרשת תזריע; אמור כב, לב; שמואלא ב, כז; קהלת ה, ה). דגל מחנה אפרים בחוקותי, ד"ה עוד י"ל והשיג. דברי משה, פרשת משפטים. אור המאיר חוקת, ד"ה ויסעו מהר ההר. נתיב מצותיך, נתיב התורה - שביל א אות יג. חומש היכל הברכה, לקט אמרי פנינים רו, ב; רי, ג.
- ועיין עוד לעיל סימנים יח ועה ובהערות.
10. רש"י נח ו, יח.
11. ראה בפ"י לעיל ד"ה אמנם לבאר שאר הספקות.
12. עיין גם במכילתא בא יב, לו. רש"י ומלבי"ם לשיר השירים כאן.

להתחדש בהילולת הבעש"ט

אלומת אור
על תורתו המופלאה
של מורנו הבעש"ט,
במהדורה חדשה,
מדויקת ומבוארת

**מבצע
מיוחד**

לקראת הילולת
הבעש"ט
בחג השבועות

'כתר שם טוב' מכנס את תורתו של הבעש"ט, והוא אחד מספרי החסידות הראשונים שנדפסו. במהדורה חדשה זו מוגש ביאור מלא ומקיף לדברי הבעש"ט, המשולב בתוך הלשון המקורי, ומאיר את כוונת הדברים.

הלומד יכול להיעזר גם בהערות השוליים, שבהם מוגשים מראי-מקומות וצייונים רבים לדברי חז"ל ולספרי החסידות, עם הרחבת הביאור בעת הצורך. המדור 'מקורות ושינויי נוסחאות' מציג השוואות לספרי תלמידי הבעש"ט, שלעתים נוספו בהם דברים מאת תלמידיו הקדושים, מחברי הספרים. כך אפשר להבחין בין גוף דברי הבעש"ט ובין הוספות תלמידיו.

**להשיג ברשתות אור החיים, יפה נוף, קה"ת
ובכל חנויות הספרים המובחרות**

מעיינות

בית הוצאה לאור לספרות חסידית